

Cultul mătrăgunei Perspective critice

I I

de MIRCEA ELIADE

de ION BIBERI

Charles Maurras

Charles Maurras la Academie

de TOMA VLADESCU

Am citit discursul de recepție al lui Charles Maurras la Academie, dar în fața acestei rare pagini de elocință, de noblețe încă mai mult, sentimentul meu a fost că omul era aproape prezent, că mă găsim cu insumi în fața lui auzindu-l, ca atunci când l-am văzut întâia oară la „Permanența” Acțiunii franceze din rue Saint André des Arts, sau mai târziu când mi-a fost dat să-l cunosc în patria lui Mistral, la Maillane.

...Minute care rămân, care nu se mai pot sfârși! Dacă aș isbui să redau acum emoția care mă ține când aceste zile de pline fericiri spirituale îmi revin atâta de vii, și dacă, așa cum spun oamenii cari nu fac mult lux de cuvinte, dacă mi-ar fi într'adevăr posibil să exprim atâta cât simt — probabil că și aici ar putea să apară mai sigură, așa cum este, bogată de raze, figura marelui om pe care vreau să-l evoc...

Pricep încă mai bine cuvântul lui Valéry când, solicitat să colaboreze la un omagiu pentru poetul Muscicii interioare, a esitat un minut, a esitat spunând că de Maurras nu s'ar putea vorbi „qu'à la manière d'un sonnet...”. Și eu cum aș încerca acum s'o fac? Cu ce fior!

Știam desigur despre Charles Maurras, acum 10 sau 12 ani, esențialul — din fericire... În linia spiritului francez îl vedeam prestigios venind să ducă mai departe, dar cu o strălucire particulară, flacăra unor glorioase vieți care s'au chemat Bonald, de Maistre, Taine sau Renan, France, Bourget — aceste „belles, chères ombres” pe care el acum le zăria par'că, le insuflețea din nou subțil ilustra cupolă care-l primia...

*Qu'est le destin qui nous sépare
Et saura-t-il nous réunir?..*

Era așa-dar, Maurras, acest om din istorie — dar viu! Predestinat, el, să depositeze atât trecut încercat de lucru nepieritor — dar bogat el însuși și deopotrivă, de promisiunea certă a aceluiași spirit ascendent, în magnifica lui durată. Franța, în ce are ea esențial, Franța care creează — gândind, simțind, cântând... Și în acest miracol, Maurras, una din expresiile cele mai dominante și sigure! Impreună cu Maurice Barrès, nu va fi dat el, Maurras desigur, din tot timpul nostru, cele mai pasionante răspunsuri inteligenței și inimii, și într'o epocă atât de febrilă în care totul era negație, nesiguranță, stridență, nu va fi instalat el câteva puncte fixe de gravă lumină, în care să ne putem regăsi? N'a vizitat toate extremele, nu s'a plimbat pretutindeni — cu acele avide priviri damnate pe care le spune Psyché! Iată ce mă exalta mai mult, de câte ori mă gândeam, în omul acesta făcut par'că să arate vanitatea din atâtea lumi de fum în care am crezut, — dar care mai ales nu s'ar fi resemnat fără să ne spună tiparele sigure, câteva adevăruri „dans une haute évidence”, laborios câștigate, depărtatul secret după care fugise...

Apoi criticul Acțiunii franceze, polemistul... Dar poetul mai ales, artistul! pe acesta, mai mult decât tot, ardeam de dor să-l cunosc... Refugiat din simplitățile extraordinare, stranii și insidioase ale lui Edgar Poe, din Dostoievski sau Gide, din Ibsen, din Baudelaire tot atâtea de mult firește — aceste mari umbre aeriene, apăsatore sau grele! — se va pricepe mai bine feroarea cu care priviam, cu jind, această adevărată ramură de măsline a quietudinei interioare pe care Charles Maurras știa atât de înalt s'o arate ca un fel de nouă figură a lumii!

Dar cu toată această severă și luminoasă rigoare care pore să-l definească, oricât mai ales am vrea să-l privim inflexibil și grav —, acest Charles Maurras care, la 20 de ani, își făcea apariția în cenele din cartierul latin „révânt d'helléniser le monde”, — cu dragostea lui de Mistral, de Mediterană, de tihnitele vieți ale țărănilor și pescarilor în pitoreștile mas provențale, pe acest Charles Maurras într'adevăr eu îl compuneam mai mult în felul meu, după chipul acelor rapsozi de cari amintește Platon, cari colindau vechea He'adă cântând pe Homer și încercând să descifreze înțelepciunea din versurile sacre...

Si ce-mi spuneam în acest calm Octombrie, când coboram spre rue Saint André des Arts? Ce versuri atât de mult cunoscute mă purtau pe bulevardele sgomotoase —

În Munții Apuseni, mătrăguna se culege „pe dragoste”, „pe măritat”, „pe joc”, „pe băutura”, pe „urit”, etc. O culege două femei mai în vârstă, Marțea și pe nemâncate, pornind disdedimineață, ca să nu întâlnească pe nimeni în drum. Planta trebuie să se afle departe de sat, ca să nu se audă nici cântatul cocoșilor, nici pisicile miunând. Pe drum, femeile nu-și vorbesc. „La culesul ei se duc cu pâine, sare și cu un ban. O caută spunând rugăciunile în gând și găsind-o, în locuri mai ferite, procedează la culesul ei. Culegătoarele trebuie să se desbrace și să facă trei mătăni cu fața spre răsărit. O inconjoară apoi de trei ori, în timp ce-i descântă sau o vrăjesc. Mătrăguna este apoi scoasă cu sapa, și culcată către răsărit. În locul de unde au scos-o, femeile așează pâinea, sarea și banul, cari constituiesc „plata mătrăgunei”. Ea trebuie plătită căci altfel pe lângă că nu-i de leac, dar noaptea va striga pe cei care au cules-o să o ducă de unde au adus-o, iar dacă nu o duc, se răzună. În cele din urmă, femeile așează pământul săpat în locul de unde au scos mătrăguna și apoi fac cele trei mătăni cu fața spre apus. Acestea fiind terminate, femeile se așează spate 'n spate, una cu fața la răsărit iar cealaltă la apus, iar cea care-i cu fața spre apus ridică mătrăguna și o predă celeia cu fața în spre răsărit. Cu aceasta, culegerea ei se termină” (8).

Când se culege „pe dragoste”, cele două femei se strâng în brațe, se sărută și își vorbesc cuvinte înflăcărâte. Invărtindu-se în jurul ei (urme, probabil, din dansul ritual pe care l-am întâlnit în alte părți din România), femeile descântă:

*„Mătrăgună, Doamnă bună,
Nu te iau de bolunzit
Ci te iau pe îndrăgii;
Nu te iau să bolunzăști
Ci te iau să îndrăgești” (9).*

Dacă e culeasă pentru măritiş, se cântă descântecul cunoscut pretutindeni în România, cu mici variante:

*„Mătrăgună, Doamnă bună,
Mărită-mă 'n astă lună.
De nu 'n asta 'n haialaltă,
Să nu fiu nemăritată.
Că s'a ras oada de beartă,
Degetele de inele
Și grumazii de mărgelă” (10)*

Când se culege „pe urit” — adică, persoana căreia îi este adresată vraja să nu fie nici îndrăgită, și nici măcar simpatizată de altă lume — culegătoarele se întorc cu fața dela mătrăgună și scărpinându-se la spate, spun:

*„Eu te iau,
Pe ce te iau?
Pe urit, nu pe plăcut
Nici pe văzut.
Cine te-o lua
Sau te-o bea,
Numai cu dosu te-o vedea,
Cu fața ba” (11).*

Atunci când se culege „pe joc”, — adică, persoana căreia îi este adresată mătrăguna, să fie necontenit pofită de flăcăi la horă — cele două culegătoare se învârtesc de trei ori în jurul mătrăgunii, strigând:

*„Hop, hop, hop,
Cu mine 'n joc,
Mătrăgună Doamnă bună” (12).*

În Moldova, județul Vaslui, mătrăguna — căreia i se mai spune *Doamna mare*, *Impărăteasa* — slujește îndeosebi pentru făcut dragoste. Fetele și femeile care o întrebunțează, trebuie să se primenească

(Urmare în pag. următoare)

Cântec pentru Franța

poetului Iovan Ducici

Plecăm, plecăm, ne deslipim de toate
Ne rupem sufletul de tot ce-am strâns aici.
Ca 'n amintiri ne vede depărtarea
Plutind mereu, din ce în ce mai mici.

Ne 'ntind 'nainte țărmurile brațe
Și brațele uscate cad 'napoi...
Oraș după oraș ne ia de mână
Și se 'ntristează și zâmbesc cu noi.

Nu ne oprește însă nici un loc
Ne ducem fără țintă, fără drum.
San Marc, ne bate miezul vieții
Și toate pân' aici au fost de fum.

Plecăm, plecăm și 'n fiecare zi
Ne ruginește 'n suflete speranța.
În urmă e trecutul neguros
Și înainte, ca o ceață, Franța.

VIRGIL CARIANOPOL

(Urmare în pag. următoare)

ce „musică” într'adevăr pe care am de altfel orgoliul că și astăzi o pot spune pe din afară!

*Psyché, vous êtes ma souffrance
Vous nous mourez au vent d'ailleurs
Vos yeux sont las de l'apparence
Et vacillants comme des fleurs
Et, Psyché, vous êtes mon rêve...*

Chemam de departe țărnuțului voluptuos și fertil al mării
pe care poetul a văzut pentru prima oară ziua —

*Le vent d'ouest, au seuil béant
De ta maison sur le rivage,*

încercam să cuprind tot acest „destin” în exaltanta figură pe care acum o vedeam!

Eram în fața lui... Conferința începuse de câteva minute, conferința unui student de Acțiune franceză. Maurras asista... Am intrat tiptil în fundul sălii — și îl priviam. N'aș ști aproape nimic din tot ce s'a spus! N'am făcut decât să-l privesc... Capul acesta liberat „des nocturnes horreurs”, această frunte înaltă și liberă, cette „tête de lion” de care vorbește Daudet, și privirile lui mai ales, aceste priviri de flăcăi pe care le înneacău nu știu ce adânci depărtări marine... Eu le primiam acum, pe toate, ca să nu mai dispară nici până azi, dar le primiam în concertul grav de aceste somptuoase cadențe ale muzicii interioare pe care nu încetam să mi le repet — și pe care mi le-am spus în seara asta până târziu, pe bulevardele singure, când numai dimineața m'a întors acasă puțin melancolic, dar entuziast...

În numărul viitor: „Amintiri despre Charles Maurras”.

André Lagrange

Au pays de Ronsard (Vendôme)
(Salonul de pictură 1939, Paris)

Obrajiilor mamei le mai cunosc și astăzi culoarea. Părea că dincolo de ei arde veșnic o lumină vie, care se transmitea cu același cur plin tâmpelor și gurii și bărbiei. Mărniță, subțire, semăna mai degrabă cu un copil îmbătrânit prea din vreme. Se mișca cu gesturi line, fiecare desvelind o puritate curioasă pentru firele argintii din păr. Vorbea arareori, dar și tăcerea ei se asemăna cu o liturgie pe care trebuie s'o ascuți îngenunchiat, desfăcut de legea pământescă. De era furtună, de era ploaie, de înfloreau salcâmi — mama cânta limpede și armonios, umplând odăile cu o mireasmă nevăzută de cuminențe și tinerețe. Chiar când tata se întorcea obosit, chiar când venea beat sau posomorit — mama cânta. Era pentru bucuriile noastre mărunte, ca și pentru viața cejoasă din noi — o frumusețe necunoscută sau arbitrară. Pentru toate chinurile, pentru revolta tatii, pentru demonul rău care ne veghea pe furiș din umbră — cântecul venea ca o binecuvântare. Dar cu simțurile mele minore sau mai repede cu instinctul, îmi dam seama că fiecare undă și svon de cântare purcedea leneș dintr-o tristețe adâncă, tutelară peste mișcărilor și vorbele ei. Până și zâmbetul aducea între buze o liicoare amară.

Ceeace însă vedeam unic la mama, erau mâinile. Neobișnuite, aproape neomaneșii. Nu fusesse comună, nici albeață lunară. Aveau ceva din curăția aburulii de tânăie. În fiecare deget, părea că stă ascuns un înger bolnav. Degetele mămei erau triste. Mama suferea, se sbătea. Ochiul nu plângea însă, gura nu se impresiona. Doar mâinile primeau la încheetura reacțiunilor simțurilor. Și de se năfura de vreo vedenie, de vroia să-L cheme pe Dumnezeu, de încerca să se mărturisească — gura rămânea mută, ochii imobili — doar mâinile lăcrămau, se închinau, vorbeau neuzitate.

Pentru asta îi iubiam cu frenezia mâinilor. Credeam că'n căușul lor se află o taină mare, inumană, o comunicare a tuturor minunilor, că de-acolo pornesc bucuriile, neliniștile, cântecele și odihnele mai ales. Nu mă durca nimic, n'aveam nevoie de nimic, dar de câte ori o găseam singură, mă retrăgeam între căldura și zefirul palmelor ca într'un liman. Stam așa ore întregi fără să cuvânt. De multe ori începea să povestească (senină și cucerită de propria ei transformare), radiind peste creștetul și întreaga mea ființă o aureolă de mucenică. Îi priveam chipul de sus în jos (mi se părea atâta de trandafirul), dar a-veceai amărăciune ascunsă îi stăpânea fibrele.

Așa am cunoscut-o cu adevărat. Primele impresii despre oameni, primele legături cu lucrurile din jur se făceau sub protecția ei. Altfel nu puteam să dorm, să vorbesc, nu puteam să umblu. O căutam clipă cu clipă, chemat în urma ei de o forță ocultă, căreia mă supuneam fără șovăială.

Casa noastră mi s'a părut dela început înăbușitoare. Tata era voinic cât un haiduc, greci la vorbă, încruntat, mereu ursuz. Nu credea în nimeni, nu făcea cruce, ura oamenii. Munca pământul ca un rob. Atât tiberă: pământul. Noi nu eram nimic pentru dânsul, nu ne prețuia nici sângele, pe care-l purtam ca o osândă sau ca o mântuire din sângele lui. Iși făcuse din pământ o pasiune. Nu cunoștea nici-o lege, refuza orice stat. Era o contracțiere violentă a cucerniciei mamei. Bea, cașicium în rachiu ar fi găsit o salvare sau o liniște mai omenească. Îi ocoleam întotdeauna. Mi-era teamă de palmele lui enorme, de mirosul luciferic a pământ: plin de rod (în-cuibat și sub unghii și sub pleoape), mă înfricoșau ochii grei de flăcările alcoolului.

Mai era un frate slăbuț, cu fața galbenă. Părea că suferă mult. Închis singur într-o cameră din fund, nu-l văzusem decât odată, intrat acolo din curiozitate. Alături de el nu dobândisem o cunoștință nouă, nu deslegasem nici miracolul existenței lui, mă simțeam străin. Camera era plină de flori și tablouri. Cândelă ardea pe o măsuță în colțul de răsărit. Pe-aici umbrau toți încet, vorbeau pe șoptite. Chiar tata se ascundea, după ce trecea rar prin odaia lui. Nu puteam să-mi explic singurătatea și renunțarea obosită, pretimpurie a acestui bolnav, cenușiu, firav. Vedeam bine că numai pentru ei sunt oprite toate mângâierile. Mi se furau până și cântecele și zâmbetele — purtate ca pe-un triumf lângă patul lui, odată cu îndepărtarea mamei.

Era o atmosferă greoaie și critică pentru copilăria mea. Nu știu de ce (după aceea) mă sbătea un gând turbure de înviere sau îngropământ. Mă cuprinsese și mă copleșise o tristețe îngerească. Aveam certitudinea că port cu mine în adânc o ramă subțire, pe care n'o puteam pipăi, pe care n'o puteam vedea, dar care mă măcina ca un cariu. Știam că ea purcede de dincolo de mine, dela alții dinaintea mea. Cu fiecare zi mă năcredințam că'n mine se ascunde un bob de aur sau de otravă, că el a mai fost undeva, în inima sau în carnea vreunui strămoș necunoscut. Cum mai puteam trăi în casa asta?

Atunci am încercat să evadez.

O zi plină de soare abundent. O primăvară care începea atunci. Ca un fur am trecut prin grădiniță, aplecat pe sub trunchiurile merilor, să nu mă ob-

O S Â N D A

de LAURENȚIU FULGA

serve, să nu mă cheme nimeni înapoi. Am deschis porțile cu tremur și frică. Basmele, spuse de doica bătrână și neagră, începeau să prindă viață. Pașii oamenilor, ochii, cuvintele lor — toate se deformau, devenind uriașe în înțelegerea mea. Aceasta era prima mea atingere cu viața reală, cursivă. Treceam prin lumină ca printr'un rai prea tânăr. Nu cunoscusem altceva înainte. Azi, mă deslegam de anii petrecuți între pereți. Stam cu ochii deschiși spre cer. Păsările formau sus o mărăție a înaltului. Le-am privit până s'au stins înspre apus. Pe câmpuri am hoinărit, chiuiind, dansând, răsând. Am îmbrățișat tulpinile florilor, le-am zămbit lângă obrajii de cafea. Le-am spus și o poveste cu un fiu de împărat. Mă înfrățiam, mă unificam cu trăirea, cu visele și bucuriile lor. Mergeam tot înainte. Spre nicăieri, spre un punct nedefinit. Spre capătul pământului, acolo unde cerul se împreună cu frunțile pădurii, mânat de vântul răscoalelor, să descopăr adevăratul meu destin — înaintam tot vesel. Mi-erău prieteni păsările și drumul. Îmi plăcea cântecul sălbatec al depărtărilor. Dece să mă mai întorc?

Târziu (nu știu câte ceasuri trecuseră), mi-am dai seama că se petrece ceva nelămurit, ceva totuși grav și înfricoșător pentru mine. O zi întreagă trăisem sub scutul luminii, cu lumina ca o împărțășanie pe buze. Și de-odată, acum dinspre răsărit, se năzărise un animal întunecos, greoi, adulmecând înspre mine — zările. Înghițea lumina, porumburile, lanurile de grâu, fântânile. Peste o clipă, peste două va fi aici. Tot mai mult pământul se cufunda sub forța lui. El era stăpân peste liniștea, peste bucuria mea, peste frăgezimea florilor. Uram această dihanie enormă, care avea să ucidă și păsările și depărtările, care avea să mă prăvale, să mă tortureze. Mă chinuiam fără să știu ce-o să fac. Țipătul gorozei se opri în grumaz, mâinile îmi începură să tremure, ochii căutau o lumină în care să mă refugiez. Nicăieri nici-un liman. Mi-era ciudă pe strămoșul care lăsase în mine amintirea unui blestem, mi-era frică de întorcerea lângă trupul schilav al fratelui. Și totuși, cu un ultim efort, am început să fug înspre casă. Priveam înapoi. Era tot mai aproape smeuul acela. Căci numai smeuul putea fi. Începusem să lăcrămez. Goroza creștea în mine tot mai rea și mai apăsătoare. Treceam pe uliți alergând, ținând, dar nedumerit mă gândeam la ceilalți copii, la ceilalți oameni. Toți erau calmi, nepăsători cașicium nu bănuiau ce-o să se întâmple. Panica numai pe mine mă svârcolea.

— Smeuul Ascundeți-vă că vine smeuul!

O bătrână s'a uitat chiorșă la hainele mele prăfuite, a scuturat și s'a închinat. Obosit, înfricat — numai în brațele mămei mă găseam în siguranță. Acum era lângă mine. Teamă pierise ca prin farmec. Mama va răpune smeuul. Dânsa va cânta sau va face un semn magic cu mâinile și smeuul va pieri. Ocrotirea ei îmi făcea bine.

— Smeu, mamă!

Mă privea cu ochii blăși. Nici-o cută pe obrazul ei, nici-un surâs, măcar. Mă apropiase mai mult de piept, legându-mă, alintându-mi tâmpile.

— Nu, Luca, nu te teme! Nu e smeu! Noaptea!

Ea vine întotdeauna, e timpul când oamenii dorm, visează lucruri măestrite.

— Dece e așa urât, mamă?

— Nu, Luca, e mai frumoasă decât îți poți închipui tu. Acum apar lucețerii, îngerii coboară din cer lângă pătuțul copiilor, apar stelele...

— Stelele...?

— Da, Luca. Hai să le vedem!

Mă liniștisem. Afară pe verandă, ochii mei porniseră în direcția degetului mamei. Sus pe boltă, ca un aur risipit cu belșug — cerul părea o comoră

minunată. Altădată aș fi ținut văzând stelele. Dar astăzi, în această dintăi noapte simțită de mine și trecută în seria lucrurilor obișnuite, mă limpeziam, mă treziam din viața mea primară. Până atunci, lumina și întunericul erau tot una. Astăzi, lângă prietenia mamei — se deslăceau, însemnând fiecare o nouă realitate. Taina lor se confunda cu basmele. Știam că goroza mea pornește tot dela sămburele de aur sau de otravă al strămoșului necunoscut. Dar simțeam cum mă desfac de legătura aspră din trecutul meu amar.

Pe cărarea grădinii, tata venea ca'n totdeauna împletindu-se. Duhnea tot a rachiu.

— Ce e băte? Mi-o spus niște femei c'o intrat diavolu n' tine.

M'am strâns mai mult lângă trupul mic al mamei. I-am privit și ochii. Nu mă mai temeai de focurile lor violente. Căutam să-l înving, să trec peste depravarea lui, să mă sfințesc prin lupta aceea neștiută.

— L-a înfricoșat întunericul! spuse mai mult pentru tăcerea dintre noi, mama.

— Haiduce și'nchide ochii odată. N'ăi vrea să mă ucizi, poate ?!

Și cuvintele fură urmate de un râs grotesc, animalic. Aveam impresia că nu pornește dela tata, din beșta minții, ci tot din noaptea, din depărtări, din enigmatică apariție a beznelor. Nici după plecarea lui, ecoul râsului nu dispăru. Stăruitor, cu colți răi, el tăia în mine o altă goroază. Vroiam lumină, așteptam dimineața, să mă vindec de vedenii și de disperări. Ce moștenisem dela tata? Ce-mi lăsase în vine mama? Sămburele acela îl sduieui, îl roade și pe fratele bolnav? Aparentul meu calm fusese sdrobit de greața pe care mi-o împântăse în suflet — râsul tatii.

— Mi-e frică, mamă!

Și mama, parcă simțea ceva din neașteptata întoarcere a crispării. Ne retrăsesem, tot unul lângă altul, împliniți sub aceeași zodie funebră. Aprinse lampa. Așteptam un miracol. Nu venea de nicăieri. Nici chiar sfințenia mamei nu adormia în mine simțul primitiv, arhaic al beznelor care mă învăluiau ca niște șerpi. Mai aprinse o lampă. Febra începuse să mă umple, însă, cu tenebrele ei dureroase. Începeam să mă ațipesc. De departe întunericul mă absorbea ca un balaur, cu o gură groasă, apocaliptică.

— Stai lângă mine mamă, mi-e frică!

Râsul tatii se învălmășea cu obscuritățile și mă înjunghia. Simțeam lacrima mamei prelingându-se după obrazul ei pe obrazul meu. Ce puteam face să scap de teroarea nopții? Flăcări mari îmi ardeau tâmpile, gura și sufletul. Vorbeam despre lucruri neștiute, străine de mine. Mă frământam, mușcam dantela pernei.

O clipă, mama eși. Doica intră somnoroasă. N'o vroiam pe ea. Mama trebuia să rămână. Senzația de înăbușeală tot mai mare.

— Doică, bate cineva în geam!

Tresărind, dăduse perdecua laoparte. Întuneric. Încerc să mă ridic, să merg până acolo, să sparg geamurile, să pornesc din nou spre zările de azi dimineață. Simt din unghii până la glesne ca un șuvoi cald, aceeași durere, mai aspră, mai atotputernică. Urmă o tăcere simplă, apoi un gol care ră-mase încrâncat în adăncurile mele.

Când m'am trezit, zorile mijecau în spre capătul satului. O bătrână cu chipul răvășit și sbărcit descânta într'un pahar cu apă neîncepută. Mama tot lăcrăma. Doica adormise pe un scaun. Gura vrăjitoarei, cu buze subțiri, cuvânta fraze neînțelese. Am gustat din apă. Cu un tăciune stins, mi-au udat fruntea. Mama mi-a făcut o cruce pe piept. Somnul venea leneș peste mine, aromitor.

Slăbisem mult. În oglinzi de mă uitam, îmi vedeam chipul transparent și încercănat de dungi ce-

nușii. Părea că prin mine, se vede dincolo altă lume. Toate mișcățile, toți ochii erau concentrați asupra mea. Nici fratelui meu (care se bucura înainte de toate avantajele alintării, nu i se mai rezervaseră atâtea ore de taină cu mâinile mamei, cu poveștile dolcii.

Tata a intrat azi în odaia mea. Stângaci, aproape tremurând, cu pleoapele și obrajii galbenii, trist s'a apropiat de mine, mi-a prins pumnul în palmele lui și m'a întrebat stins, rugător:

— Cine bătea în geam, atunci?

— Cineva!

Î-am răspuns ca hipnotizat. Era stăpân pe volnă și pe gesturile mele. Credeam că vrea să treacă prin mine să afle un anumit lucru, vroia să-i destăinuie o taină pe care eu o știam în sufletul meu, în viața mea secundară. El nu putea bănui însă că'n adânc mă arde, mă strânge ca'ntr'un clește, un om ascuns, un demon.

— Cine? stăruie aprins, închircit.

— Nu știu tată, nu știu, sau nu pot să-ți spun, nu mi-e permis.

Și-am căzut pe perini, nemiștiind nimic, nemai-recunoscând pe nimeni.

Într-o dimineață m'au îmbrăcat cu haine de sărbătoare. Nu înțelegeam ce vor face cu mine. Pe tata nu-l mai văzusem din ziua aceea. Acum fugea dânsul. Pe drum toți se uitau la mine cu alte chipuri. Vorbeau între ei și poate se minunau. De-abia când am ajuns la biserică, am aflat că mama rugase pe bunicul-preot, să facă o slujbă pentru mine. Nu mai fusesem niciodată aici. Înăuntru nu mai era nimeni. O liniște suavă ca de crini plana peste strane și policandre. Pe pereți erau vopsiți oameni tineri, bătrâni, schilavi, obosiți, dar radiind de-o însuflețire inedită. Purtau câte o carte pe brațe sau câte o lance. Și femei erau. Femei care semănau cu mama. Mi se păreau așa de cunoscute, așa de apropiată această lume, aceste înălțări. Le mai văzusem undeva? Mai trăisem cu ei?

— Ce sunt aceștia, mamă?

— Sfinți, Luca! Ei sunt mai presus de noi, stau alături de Dumnezeu.

Îi observam cu curiozitatea unui început de înțelegere mai firească a lucrurilor. Vedeam în ei niște prieteni. Ochiul lor umplu de bunătate. Părea că fiecare are să-mi spună ceva, fiecare vrea să mă mângăie. El stătea acolo imobil, dar pentru mine trăia, se mișca, vorbea.

— Să mergem, mamă!

— Dar ce-o să zică bunicul. Am venit să ne rugăm, Luca!

— Nu mamă, sunt liniștit acum.

Și ntr'adevăr, ceva ca un duh, ca un abur a trecut din mine, printre grații. Era ca un fum cenușiu. Pe ziduri — oamenii aceia — zămbiseră larg și înălțându-și cu toții frunțile spre Dumnezeu, rămaseră plini de extaz și măreție. Eu mă simțeam ușurat de-o povară. Parcă fugise strămoșul din mine.

Mirată, mama totuși, n'a mai zis nimic. S'a oprit lângă icoana Maicii Domnului, îngenunchind. Buzele ei mișcară într'un ritm de psalm sau de cântare. Și eu am îngenunchiat. Și eu am spus ceva. Nu știu ce anume. După semnul mamei am făcut și cruce, am sărutat și piciorușele mici, albe ale unui prunc ce se chema Iisus.

Un imn de slavă, pur, melodiat de gurile oamenilor de pe ziduri, trecea peste icoane, peste trupurile noastre.

Așa ne-a surprins bunicul. Și poate că logodirea mea pământescă făcută cu sfinții el a înțeles-o de departe. Știam că și-a dat seama de asta. Bunicul mi-a mângâiat bucele de păr, m'a privit atent, ca și cum ar fi vrut să vadă dacă duhul cel rău a plecat cu adevărat.

— Vezi sfinții, Luca?

— Da, bunule!

— De-acum încolo să crezi în ei, să-i tubești numai pe ei.

— Da, bunule!

Biserica toată era cuprinsă de lumină. Lumini care purcedeau egale depe fețele celor zugrăviți, pe pereți. Pătrundeau în mine (sosite din alt veac, din altă lume), sălășluindu-se acolo ca ntr'un gol.

Când am eșit afară, mă descătușam ca de blestem. Viața începea cu sfinții, mama semăna cu sfinții, bunicul rămăsese înăuntru să vorbească pentru mine cu sfinții. Am luat atunci mâna mămei și i-am sărutat încheetura.

Mâna ei mirosea curat a liliac și-a tânăie.

AUTOBIOGRAFIE

de GEORGE PETCU

(†) George Petcu

Ca o armonică, fereastră a rămas deschisă spre drum, cu butonierele perdelelor plecate. Orașul stă închis în el ca o legendă cu țale și vrăci. Astăzi plecăm spre țări netrecute în atlas sau cărți geografice.

Auzi pașii cari vin spre tine din adânc, din fundul lumii, din toate cele patru puncte cardinale? A-pleacă-ți, vântule, urechea peste pieptul pământului și-o să-mi auzi inima Numai inima! E acolo un svon de torturi și înfrângeri, ca și cum în sângele meu s'ar fi înecat o fată cu gemă de melc și frunte de algă crudă.

Alcoolul, care ura în mine necântat în nici o vioră și 'n nici-un poem, se chema copilărie. Ursă cea mare rămânea în fiecare seară la gşam, veghind ca o doică necunoscută cu somnul palmelor și-al u-

merilor din leagănul făcut de bunic. Era câteodată atât de aproape cerul, că porniam cu îngerii hai-hui prin cartierele dela marginea Edenului să jucăm țintar sau barbut.

Tata purta țoalu cu rachiu în tu-reacul cismei ca un haiduc. Mâinile lui miroseau curat a țărăniță și-a grâu nesecerat.

Toate calendarele au file albe și file roșii. În fiecare ceasomic, orele dobândesc o viață proprie și inedită. Câteodată minutarele se suprapun și'n identitatea lor e o oră fixă. Marea furtună a timpului ne va găsi tot cu tâmpile spre soare-răsare și cu orbitele mobilăte de viermi.

Anii mi-au rămas uitați undeva pe pântecul Bărăganului, cu smeuul învățat rugăciuni și poezii, iar peste pozele abecedariului am răsturnat călimara cu cerneală să nu mai văd gherghinele și lilieci plângând. Pe scoarțele caștelor am mângâiat chipuri de arhangheli, beși de nemurire. Am cerit despre Gutenberg, despre continentele ne-

văzute, despre Iisus, despre tristele plecări fără întoarceri.

Și într'o zi m'ai luat de mână, vântule, și m'ai dus spre răsărit. În orașul acela oamenii mâncău semințe de floarea soarelui și scut-pau printre dinți. La fiecare fereastră — pisici cu blămile închise încinse de polca samovarelor — se găsea câte-o fată bolnavă de melancolie, pe fiecare stradă câte un măturător care aduna nostalgiale uliței în roabă.

Anii nu mai au nicio culoare. Păsările, în țară, au aripile albe și ude. Peste penel subțiri și o-vale stau desenate călătorii vaste și colorate. E o oră anume, când oamenii se roagă îngenunchiați în templu, iar păstorii adună ceșurile toamnei în tulnic de soc. Mai sunt și astăzi amuguri frumoase ca un obraz de fată minoră, mai sunt și astăzi sicrie călătoare prin ploii înalte și reci.

Am pornit cu toții spre un liman fără soroc. În urma noastră pădurile ard. Se-cade de-aici țipătul vieții. Ne-așteaptă totuși undeva

(Urmare în pag. 6-a)

Imagine și efect poetic

de TEODOR SCARLAT

Cei cari au încercat — la noi sau altunde — să precizeze rostul imaginii în poezie, s'au isbit dela început de un obstacol pe cât de evident, pe atât de nebulos: imaginea a capitulat ușor sondajilor critice, dar odată cu ea, cercetătorul a observat surprins că dispăre însăși poezia.

Separând-o de imagine, de efectul disociativ, poezia rămâne de multe ori o simplă înșiruire de intenții mai mult sau mai puțin realizate.

Cum comentariile în jurul imaginii în poezie au fost pretutindeni inspirate de acel „*automatism psihic*” preconizat de Breton și experimentat de școala suprarealistă, totdeauna criticii au fost lipsiți de obiectivitatea necesară, din cauza avântului ce părea că-l ia o mișcare poetică structural negativă și categoric anarhică. Astfel, rostul imaginii în poezie a fost nesocotit de critici, care pledau pentru o continuitate a emoției estetice în raport cu ideea călăuzitoare, contrariu supra-realiștilor care vedeau în discontinuitatea cât mai perfectă, a poemului, intervenția posibilităților adormite în inconștient și deci, cădea spre adevărata realizare a poeziei noul.

Deși ambele poziții păreau deopotrivă de justificate, prin exemplele unora ori la fel de strălucite ce și le opuneau, ca: Hugo-Rimbaud, sau Musset-Lautréamont, totuși între tradiție și inovație conflictul dăinuia, pentru a complica și mai mult o chestiune devenită **problemă**, numai prin zelușul exacerat al teoreticienilor beligeranți. Cert este însă, că ambele tabere au neglijat tocmai ceea ce intenționau să lichezeze într'un fel sau într'altul: dacă imaginea ca scop în sine poartă contura o realizare poetică, sau este numai un auxiliar al unui **tot**, considerat ca atare. „Acceptarea primului caz ar fi dus la poemul simfonic, o întâlnire, cu alte cuvinte (mai mult sau mai puțin incidentală) a unor motive diverse, în scopul condiționării unei beții sensoriale. În al doilea caz, confundată cu metafora, imaginea devine fatalmente un auxiliar, a cărui prețiositate depinde nu atât de viziunea plastică a poetului, cât de alambicarea până la absurditate, a unei plătitudinii oarecare. Din acest punct de vedere poezia ermetică a fost și este suspectă de șarlatanie. Presupunând o **cerebrilitate** voit sonoră (și uneori sensibilizată) ermetismul deseori a fost privit ca „o **farsă**” — A. Thibaudet — ca și suprarealismul.

Obsedați de **probleme** și expresie, poezii în speță rareori au fost conștienți de efectul cu adevărat „poetic” al creațiilor lor, de unde și felurile interpretări și confuzii la care s'au dat acei cari țineau să le dedească autenticitatea. Greșala pe care o fac poezii, de a nu pune preț pe magia evocativă a cuvântului, a dus la un fel de apărție socotită distructivă: căci, zornăirea inconștientă a cuvintelor plasate la întâmplare, numai de dragul muzicului versurilor, poate să încante urechile profane, dar este departe de a se chema poezie.

Când Paul Valéry milita cândva pentru o arhitectură conștientă a poeziei se gândea, desigur, nu la o umilită tehnică poetică, ci la conștiinșiositatea artistului întru realizarea operei de artă, valabilă în primul rând, pentru înțelegerea propriului potențial de creație.

Incantații de sonorități întâmplătoare, care le dădeau iluzia unor speculații interioriste, când în fond nu aveau de-a face decât cu un text voit poetic, fără aderențe afective, mulți poezii au sfârșit prin a considera poezia drept o distracție intelectuală; dar pentru că până la urmă s'au convins că n'o pot realiza, au sacrificat această luxoașă indelemnire, teoriilor de estetică. Iată de ce la ora actuală majoritatea poezilor sunt și esteși, când bine înțeles nu se mulțumesc să bată zadarnic apă în piută, scriind poezie zaharisite.

Pușini sunt acei cari ajunși la o înțelegere a poeziei să vadă în aceasta o transcendență, ci nu o finalitate și să-și „spânzure lira în cută”, din proprie inițiativă.

Și acum să ne întorcem la imaginea în poezie, pentru a vedea întrucât aceasta o servește, ori dimpotrivă. Vom aminti că adeseori efectul poetic naște din simpla îngemănare a unor cuvinte destul de uzuale:

„**Au tras cu pușca 'n aer de pe la vii, pândării**”
(Adrian Maniu)

„**E toamnă, metalic s'auz
Gornăști în fund, la cazarmă**”

(Gh. Bacovia)

Dar dacă aceste realizări trăesc prin ele, prin forța lor de sugestie (d. Ion Pillat a isbit în „*Poem într'un vers*” să ne dovedească odată mai mult primatul „momentului dat”) apoi nu e mai puțin just că efectul poate fi uneori cu mult mai cuprinzător în ceea ce privește organicitatea emoției.

Cităm pentru orice altă justificare, o elegantă **suită** poetică din Argehi:

„**În depărtarea noastră, Lio,
Imi zboară gândul ca un corb,
Prin ploaia unei toamne sure,**

Prin solitudinile de pădure
Pe unde sufletul e orb
Și vântul un amar adiol...”

Se observă din aceste puține citate ce rol covârșitor are cuvântul călăuzit de emoția conștientă. Ne amintim, în legătură cu aceasta, cu cât efect folosește Eminescu banalul „etern”, cuvânt ce pare atât de fixat în versul său, încât înlocuirea lui este cu neputință.

Indiferent deci de tehnica întrebuintată de poet, indiferent de curentele poetice în care l-ar integra temperamentul său, ori judecata critică, un lucru nu trebuie uitat: cuvântul nu este numai un vehicul al gândului. De vreme ce are o magie proprie, imaginea nu mai e meșteșug la îndemâna oricui, ci elaborare artistică. Atenție la cuvinte, deci.

Printre vârfuri

Desprins din basmul lutului și din pravile

Ridic pânzele de sub frunte pe catarg, —

Că drumul sufletului e tot în stavile —

Și plec după taină în larg.

Printre vârfuri, duc sângerând, picioarele

Gândului mai înalt decât soarele,

Că vreau s'ajung la turnul încuiat

Dincolo de porțile ochiului descântat...

De-ar fi să intru cu luna pe brânci

Dar să fur visul: tâlhar din somn,

Din temnițele azurului: Domn...

Sculptat în nopțile luminii adânci.

SILVIU LAZAR

Producția claselor de cânt

Romulus Vrăbescu — Livia Vrăbescu Vatienu

de ROMEO ALEXANDRESCU

Nu pentru prima dată s'a putut constata, din cuprinsul unei producții, că în clasele de cânt Romulus Vrăbescu și Livia Vrăbescu-Vatienu, munca elevilor e călăuzită după norme serioase de învățământ vocal.

De mai mulți ani, fiecare din incheierile ciclurilor de cursuri dela „Academia regală de muzică” a fost urmată de câte o producție particulară a claselor Vrăbescu și Vatienu, de obicei separate, anul acesta în aceeași seară, întotdeauna cu mare număr de elevi atent formați pentru cânt și nu arareori promițători. Cât este totuși de departe dela capătul agonisirilor școlare de cunoștințe artistice, până la izbândirea viselor de carieră lirică! Atât de departe, în-

cât puțini ajung vreodată la capătul drumului ales.

Astăzi, mai greu încă decât oricând, în anumite proporții, ori unde, dar în tot cazul, foarte accentuat, la noi. Nici n'ar putea fi altfel, când avem numai două opere de Stat, în care posibilitățile de acces sunt de zeci de ori mai reduse decât le-ar revendica numărul absolvenților ieșiți pe porțile „Academiei regale de muzică” și a Conservatoarelor din țară. Cariera de concert, este, cel mult, o oarecare completare a activității unui artist. De asemeni postul de radio, unde în genere muzica bună nu poate prima, în loc să se caute formarea gustului public, se urmărește mai curând satisfacerea lui, dar unde chiar de nu s'ar cânta decât muzică serioasă, tot nu s'ar putea îndestula nici pe departe, cu un singur debușeu, cererile de toate categoriile instrumentale și vocale, care se aglomerează în jurul unicului microfon.

De altfel, „radio” nu poate fi considerat nici ca o țintă de eforturi, nici ca o tribună muzicală ce s'ar putea apropia în importanță și valoare cu manifestările muzicale directe, dar ca o modestă variantă la căile normale, ca un mijloc de exteriorizare auxiliar.

Aceasta fiind situația, credem că cel mai bun sfat care ar trebui dat candidaților la profesioni muzicale practice, ar fi acela care i-ar îndemna să nu se decidă prea lesne, să nu-și creeze iluzii primejdioase, să nu pornească la drum fără a-și verifica fără cruțare forțele și fără a privi în față dificultățile aspre ce-i așteaptă. Pe cântăreți în special, pentru că locurile ce-i așteaptă sunt cu mai mare parcimonie limitate, pentru că arta lor este una din cele mai fragile și mai exigente. Nu este de disprețuit nici actul de prudență care consistă din pregătirea prealabilă sau simultană cu studiile muzicale și a unei alte cariere, pentru a avea un refugiu asigurat, în caz de înfrângere. Dar toate cele scrise ar deveni aproape inutile dacă nu s'ar îndrepta către muzică decât talentele conștiente, adevărate, complete, care sunt întotdeauna rare. De aceea, nici o chibzuire a elevului și strictețe a profesorilor, nu pot fi de prisos. Sunt chiar imperios necesare.

Trecând la audiația cu prilejul comentării căreia am crezut nimerit să arătăm o situație absolut reală și consecințele ce impune, vom sublinia, în producția foarte îngrijită ascultată, contribuția a două elemente de talent: d. Petre Munteanu (clasa d-lui R. Vrăbescu) și d-ra Gabriella Lupancea (clasa d-nei Livia V. Vatienu).

D. Munteanu unește unui glas de expresivitate cald nuanțată și emisiune de delicată calitate, un simț muzical ales și o reală înțelegere poetică. Execuțiunile d-sale au avut acel aport de interpretare artistică pe care nu-l putem întâlni la orice elev corect și care denotă o natură vădit înzestrată.

D-ra Gabriella Lupancea are o deosebită sensibilitate lirică și glas remarcabil prin prospețime și tendințe spre finețe. D-sa merită să-și poată dezvolta interesantele posibilități de cânt dovedite.

D. Ion Mărgineanu, bariton (clasa d-lui R. Vrăbescu) s'a distins prin temperament ferm și glas de lăudabil accent dramatic.

D. Buciu-Mircea (clasa d-lui R. Vrăbescu) desemnează calități vocale foarte făgăduitoare.

Expuneri cuprinzătoare de sincer simț artistic și glas cu afirmări în parte pozitive, a susținut și d. San-Marino Tache (clasa d-lui R. Vrăbescu).

D-rele Gluia Eugenia și Galin Florica cu mențiuni aparte, d-rele Popescu Angela, Nicolau Maria și Neghina Florica și d-nii Dimitriu Teodor, Muncioiu Ion și Puican Ion, au împlinit cu meritorie silință audiația.

D-na Olga Costin și d-ra Pupa Popovici au ținut acompaniamentele cu pricepere și muzicalitate.

Louis Ferdinand Céline: „Mea culpa”

„*Mea culpa*” se intitulează cele douăzeci de pagini dela începutul unei cărți care cuprinde în restul ei „*Viața și opera lui Semmelweis*”, medicul ungar ale cărui indicațiuni asupra mijloacelor profilactice de luat împotriva infecției puerperale au fost deplin confirmate de anti-sepsia modernă.

E greu de crezut că această biografie, scrisă cu o vehementă nestăpânită, și care-l prevestea întreg pe romancierul neuitatului „*Voyage au bout de la nuit*”, nu este altceva decât... teza de doctorat în medicină a autorului, așa cum a fost publicată în 1924.

Mai greu va fi să așezăm „*Mea culpa*” în vreuna din categoriile literare știute, cu toată lipsa de precizie a marginilor acestora, — imprecizie care îngăduie lunecarea lesnicioasă a rubricilor unele către altele.

Scrișul lui Céline are aici violența necruțătoare a unui pamflet și patetismul unei drame — de fapt o monodramă, al cărei personaj unic e omul în toată goliciunea și mizeria condiției lui, desvăluit de sinceritatea tulburătoare a unei confesiuni pascaliene.

O viziune pesimistă se desprinde din lectura acestor pagini abrupte asupra destinului omnesc ajuns la răscrucea tragică de unde începe aventura comunistă. Prețul lor nu stă în ineditul laturii informative ci în puterea de pătrundere a intuiției autorului, mai sigură și mai revelatoare decât precizia metodică a unei argumentări dar mai ales în neliniștea atât de comunicativă isvorită din presimțire unei catastrofe de neînălțurat, a unei boli fără leac.

Consecințele funeste ale aplicării doctrinei comuniste decurg toate — după Céline — dintr'o necunoaștere a psihologiei omeniești, nu numai în momentul actual din evoluția omenirii dar și în trecutul ei, idealungul Istoriei.

O mentalitate omogenă, un „spirit comun” începușe să prindă formă în Evul Mediu; dar corupția politică, exaltarea egoismului individual și a spiritului de revanșă, apoi „toate instinctele rele exercitate în cincizeci de veacuri de servitute” au săpat urme adânci în alcătuirea sufletătească a omului modern, din care se încearcă a se face un martir.

„A fi marea victimă a Istoriei nu înseamnă să fii numaidecât un finger!...”

Ba chiar, dimpotrivă!.. Și totuși, așa e prejudecata, mare, neclintită, dură!...”

Marea impostură a comunismului constă din absurdă „pretenție la fericire” pe care o propune omenirii, orientând-o exclusiv asupra înfățișării materiale a problemei:

„...Programul comunismului? Cu toate tăgăduirile: pe dea'ntregul materialist! Revendicările unei brute pentru folosul brutelor!... Indopare! Priviți mutra lui Marx, îndopat!... Poporul e rege!... El are tot! Ii lipsește cămășă!...”

S'a speculat cu cinism și cu o rea credință ce nu poate fi tăgăduită, deosebirea artificială—„chestiune de șansă și de moștenire” — între două clase sociale, spre satisfacerea instinctului de a ucide și totdeauna pentru motive facultative.

Adevărata natură a omului? „Omul e omnesc cam așa cum găina zboară. Când un automobil o face să topăie

se ridică până la acoperiș, dar cade numaidecât în noroi să ciugulească bălgarul. Așa îi e felul și pofta. Pentru noi, în societate, este exact la fel. Inocetăm să mai fim gunoi numai sub amenințarea unei catastrofe. Când totul se liniștește, naturalul reappare. De aceea, o revoluție trebuie judecată după douăzeci de ani”.

„*Mea culpa*” se încheie cu o anticipare intunecată a sfârșitului civilizației: învrăjbirea va continua pentru motive nenumărate, facultative. „Războaie fără ca nimeni să știe pentru ce!.. Din ce în ce mai formidabile! Care nu vor mai da pace nimănui!.. Pe urma cărora vom crăpa cu toții!.. Vom ajunge eroi pe loc!.. Și apoi pulbere! Se va fi liberat pământul... Totul va fi fost în zadar... Pierește prin Idee...”

JEAN FONTENOY: „L'ÉCOLE DU RENEGAT”

„Penser vite c'est un fête pour l'esprit” — scria undeva H. Taine. Repezițiunea asociativă și sprinteneala ideilor sunt însușiri remarcabile ale cărții lui Jean Fontenoy, în care dealungul risipei de amintiri mișcătoare — autorul însuși nu se sfiește să se arate iduioșat povestindu-le — se schițează conturul unei etici și al unei filosofii personale.

Un „renegat” protestează și se revoltă împotriva *Inteligenței* pe care o denunță ca „artă de a înșela”, de-a-complota împotriva *Fericirii*. E vorba aici de inteligență în înțelesul pe care i-l-au dat și i-au folosit în practică educatorii generației autorului, iar nu de inteligență în sine, neutră, obiectivă. Impotriva pretenției superiorității

Isus binecuvântând pâinea și vinul

Olga Greceanu

„Amărită turturea”

Danaida

Monumente istorice

Biserica „Râșcanovca” din Chișinău

de THEODOR RÂȘCANU

GHEORGHE L. RÂȘCANU-Dervjinski, fost mareșal al nobilimii în Basarabia (Intemeietorul târgului Râșcani, lângă Bălți)

În vremea de demult, Chișinăul era abia un sat cu câteva case în jurul bisericii ctitorită de boierul V. Mazarachi pe locul mănăstirii Vârzaști. Satul Chișinăului fusese, în vremea de demult, al mănăstirii Sf. Vineri. Dar, cu mult mai înainte de aceasta, la 1466, Chișinăul aparținea — ne spune d. Gh. Bezviconi (în revista sa istorică „Din trecutul nostru” A. IV Nr. 31—34 Aprilie-Iulie 1936, pag. 7) — lui Vlaico, vestitul pârcaș de Cetatea Albă, unchiul lui Ștefan cel Mare. În 1576, o strănepoată a acestui Vlaico, Vasuta, vinde moșia Chișinău vornicului Dragoș. În 1641 Chișinăul ajunge proprietatea mănăstirilor Sf. Vineri și Balica din Iași. Alături de satul Chișinăului cu biserica lui Mazarachi, pe spinarea aceluiași deal ce domină valea Băcului, erau Buiucanii, al mănăstirii Galata, cu cele trei biserici: Sf. Arhanghel (Soborul), Buna Vestire și Sf. Ilie. Dincolo de apa Băcului, spre Răsărit, făcând vis-à-vis, erau Vistierniceni și Ghețuani. Aceste patru sate, așezate de o parte și de alta a Băcului, ocupau o suprafață liniară de 2250 stânjeni¹⁾. Satele Vistierniceni și Ghețuani erau, pe la 1800, ale Stolnicului Dimitrie Râșcanu²⁾.

Chișinăul, devenind târg, a cuprins, cu vremea, în razea sa, nu numai Buiucanii de alături și Ghețuani. Zamfir Arbure în „Basarabia”³⁾ ne spune că Vistierniceni și „Râșcanovca” sunt niște suburbii ale Chișinăului dincolo de apa Băcului și ne lămurește că pe acele „slobozii” s-au stabilit acei locuitori din Chișinău refugiați când au năvălit Tătarii, precum și unii dintre negustorii armeni din Căușani cu învoierea proprietarului Râșcanu. Zamfir Arbure zice: „Râșcanovca” în loc de Ghețuani, deși, sub oblăduirea rusească a Basarabiei (1812-1919) se spunea, obișnuit, „Râșcanovca” numai Vistierniceniilor, unde proprietatea

tea Râșcanovca era mai veche decât la Ghețuani.

Intr-adevăr, proprietatea Râșcanovca începe, la Vistierniceni încă la anul 1745 Februarie 3 când jtnicerul Teodor Râșcanu (ginerelul lui V. Mazarachi, ctitorul bisericii din Chișinău) cumpără jumătate din Vistierniceni dela Neculai postelnicul, ginerelul lui Durac Lozonski⁴⁾. Mai târziu, Vistierniceni au intrat în întregime în proprietatea Râșcanovca sub stăpânirea lui Constantin Râșcanu, stolnicul, fiul jtnicerului Teodor⁵⁾. Iar mai târziu, și Ghețuani ajung proprietate Râșcanovca sub stăpânirea lui Dimitrie Râșcanu, fiul lui Constantin⁶⁾.

Dar deși sub stăpânirea rusească în Basarabia se spunea obișnuit Vistierniceni „Râșcanovca”, după numele proprietarului⁷⁾, vedem că Dimitrie Cantemir descriind (înutul Lăpușnei⁸⁾) spune că în acel ținut se află „târgușorul” Râșca pe apa Băcului. Negreșit, pe apa Băcului era o moară (râșcă) și în jurul acelei mori a luat naștere târgușorul... Presupunerea noastră este întărită de un document din 1754 Octombrie 15, semnalat de Ghibănescu⁹⁾, și în care se vede că stolnicul Constantin Râșcanu, proprietarul Vistierniceniilor, „poartă proces cu mănăstirea Căpriana pentru iaz și moară¹⁰⁾”.

Dacă „târgușorul Râșca pe apa Băcului” pomenit de Dim. Cantemir era aceiași localitate cu Vistierniceni Râșcanului, n'am putea spune. Se pare — indiferent că Râșca „târgușorul” de pe Băc și cu Vistierniceni boierului Râșcanu ar fi ori nu localități deosebite — că numele Râșcă nu vine dela numele boierului (mai probabil ar fi contrarul) ci dela moară (râșcă).

Dar, spre a nu ieși din cadrul strict al preocupării noastre din rândurile aceste, lăsam mai amănunțit a privi la acel târgușor Râșca de pe Băc pomenit de Cantemir.

Dela 3 Februarie 1745, când jtnicerul Teodor Râșcanu, ginerelul lui Mazarachi¹¹⁾, cumpără Vistierniceni, moșia și satul ei au rămas în proprietatea neamului Râșcanu până la 1832, adică vreme de 127 de ani. Din stăpânirea lui Teodor Râșcanu, jtnicerul de la 1690, Vistierniceni au trecut în stăpânirea fiului său Constantin¹²⁾, care i-a întregit, apoi în stăpânirea fiului său Dimitrie și, în fine, în cea a fiului acestuia, Constantin, care a fost ultimul proprietar al Vistierniceniilor.

4) Gh. Ghibănescu, op. cit. pag. XXII (în nota).

5) Ghibănescu, Op. cit. idem.

6) Idem. pag. XX.

7) Cum am spune noi „Râșcanovca”, ori „Râșcanesti”, ori „Râșcani”.

8) „Scrisoarea Moldovei” (Iași 1851, pag. 20).

9) Op. cit. pag. XXII în nota.

10) Jumătatea cea-altă din Vistierniceni, a lui Danil Mihnea, monahul, feciorul pârcașului Mihnea, fusese lăsată prin testament Mănăstirii Căpriana, după ce prin judecată fusese scoasă de el din stăpânirea aceleiași mănăstiri. (Ghibănescu. Op. cit. pag. XXII în aceiași nota).

1) Halippa, „Tpyrbe”, III. (p. 148).

2) Ghibănescu, „Surete” vol. X, pag. XX. Idem. Gh. Bezviconi, „Din trecutul nostru”. A. IV. Nr. 31—34 April—Iulie 1936.

3) Pag. 252.

Constantin Râșcanu, dela 1700, feciorul jtnicerului Toader Râșcanu, a zidit în satul său Vistierniceni biserica ce se vede și azi pe delișorul de peste apa Băcului, în marginea Chișinăului, dominând suburbia Vistierniceni căreia, sub oblăduirea rusească, i se zicea „Râșcanovca”. După cum arată inscripția de pe ea (pe zidul lateral, din dreapta, ce privește spre Chișinău) biserica Râșcanului (Râșcanovca) a fost înălțată la anul 1777, și astăzi este declarată monument istoric.

Iată textul inscripției scrise cu slova chirilică:

„Această sfântă biserică din temelie s'au zidit cu cheltuiala robului lui Dumnezeu Constantin Râșcanu biv vel spătar, 1777”.

Ea privește, de pe dealul Vistierniceniilor, biserica mai veche, a lui Mazarachi, de pe dealul Chișinăului; aceste două biserici sunt, am putea spune, înrudite. Căci — zice Ghibănescu — „una (Mazarachi) vorbește de socru și bunic, alta (Râșcanovca) de ginere și nepoți”¹³⁾. Vasile Mazarachi, ctitorul bisericii din Chișinău, era socrul lui Teodor Râșcanu jtnicerul, și bunicul după mamă al lui

Biserica Vistierniceni (Râșcani)

Constantin Râșcanu ctitorul bisericii din Vistierniceni.

De jur împrejur biserica este impresurată de morminte și cavouri pe ale căror pietre stă scrisă, cu slova chirilică sau latină, o pagină de arhontologie basarabeană. Râșcani, Krupenski, Donici, Russo, Ralli, Catargii, atâtea neamuri de vechi boieri ce au jucat cândva un rol în viața politică și culturală a Moldovei dintre Prut și Nistru, dorm somnul de vece în cimitirul bisericii din Vistierniceni.

Chiar sub zidul bisericii, pe care se citește inscripția ctitorială, lângă intrare, la dreapta, sunt mormintele Râșcanesti, patru la număr, îngrădite cu grilaj de fier. Numai patru, adică al fiului și al nepotului ctitorului cu soțiile lor. Tocmai mormântul biv vel spatarului Constantin Râșcanu — ctitorul dela 1777 — nu se află acolo, sub zidul bisericii sale. Unde a murit și unde a fost îngropat Constantin Râșcanu? Nu se știe. În interiorul grilajului negru, de fier, sunt numai trei lespezi funerare cu inscripția în limba rusească:

„Zdiesi pacoitsia prahu nadvornai sovietnic Dmitri Râșcanu scanceavșeisla 1831 goda, avgusta”.

(Mormântul lui Dimitrie Râșcanu, fiul ctitorului și care, după răpirea Basarabiei, a fost, dela 1816-1821,

cel dintâi mareșal al nobilimii provinciale).

A doua lespede, la picioarele ei, poartă inscripția:

„Zdiesi pacoitsia prahu nadvornai sovietnic Marii Râșcanovna urojenna Sturdza, sconceavșeisla 1832 goda avgusta 28 usla”¹⁴⁾

Pe această lespede a Mariei Râșcanu născută Sturza, soția mareșalului Dimitrie Râșcanu, stă scris, tot pe rusește, „aici zace fericirea mea”.

Alături de mormântul mareșalului, în dreapta, se află un monument — un simplu obelisc de marmură neagră — pe care stă scris, cu slove aurite și în bună limbă românească:

„În memoria lui Constantin Dimitrie Râșcanu, fiul lui Dumitru și al Mariei Râșcanu, născut la 15 Februarie 1845, săvârșit din viață la Paris în 7 Decembrie 1882. Regrete eterne. 1900”.

Așadar, nici nepotul de fiu al ctitorului bisericii din Vistierniceni nu este îngropat la biserica strămoșească. Murind la Paris, Constantin D. Râșcanu a fost îngropat acolo, iar pe locul unde trebuia să doarmă de vece alături de părinții săi, i s'a simulat mormântul cu un monument. Inscriptia cu slova latină și în limbă românească pe acest monument ridicat în memoria lui Constantin D. Râșcanu la anul 1900 când Basarabia era gubernie rusească — și în mijlocul tuturor celorlalte inscripții în limba rusă — are o notă de ostentativ naționalism.

La picioarele monumentului de marmură neagră a lui Constantin D. Râșcanu, doarme, sub lespezea albă cu inscripție rusească, scumpa lui soție, Ecaterina, născută Ermolinski și care a murit la 1841 în vârstă de 21 de ani.

În numerile din 25 și 26 Octombrie 1912 ale ziarului „Opinia” din Iași, cercetătorul Ghibănescu, a făcut o descriere amănunțită a bisericii și cimitirului „Râșcanovca” din Chișinău. Astfel, Ghibănescu mai dă încă două inscripții de morminte Râșcanesti în afară de cele patru (suscitate), dinnăuntrul grilajului de fier de lângă peretele cu inscripția ctitorială a bisericii. Și anume:

„Stolniceasa Sofia Egorovna (?) Râșcanu, 1784—1827 Oct. 28”.

și

„Spătăreasa Pulheria Ivanovna Râșcanu, 1813 Iunie 18—1876 Oct. 25”¹⁵⁾.

Ghibănescu spune că aceste morminte sunt „în fața bisericii din jos umbrite sub bătrâni copaci”, dar când noi, scriitorul acestor rânduri, am vizitat biserica și cimitirul Vistierniceni—Râșcanovca, în Septembrie anul trecut, nu am mai găsit aceste pietre. Întrebând pe cunoscutul genealogist și cercetător al trecutului, d. Gh. Bezviconi, un fiu al Chișinăului și redactorul revistei „Din trecutul nostru” ce apărea până deunăzi la Chișinău, d-sa ne-a comunicat că aceste morminte intr-adevăr azi nu se mai pot identifica, pietrele lor fiind deteriorate.

Și mai este în cimitirul bisericii „Râșcani” cavoul Doniceștilor, în partea despre miază noapte, cu următoarele inscripțiuni în limba română:

14) Maria Râșcanu, soția mareșalului Dim. Râșcanu era fiica logofătului Dimitrie Sturdza. (Vezi și Gh. Bezviconi „Din trecutul nostru” fascicula nr. 36—39. Sept.—Dec. 1936).

15) Idem. nr. 31—34. Aprilie-Iulie. 1936).

16) Născută Surucean, fiica lui Ioan Surucean, măritată cu spă. Iordache Râșcanu, (Bezviconi. Op. cit. a. IV. 28—30. Ian.—Mart. 1926.

„Maria Donici, 1886, decedată la Paris în 1 Mai 1897”.

„Emanoil Donici 1838—1892”.

„Ecaterina Donici, moartă la 21 Dec. 1878 de 72 ani”.

„Neculai Donici, mort la 29 Martie 1878 de 81 ani”.

„Alexandra Russo, (fiica acestuia) născută la 15 Oct. 1845 și moartă la 2 Oct. 1884”.

Pe piatra ei funerară sunt șapte aceste versuri:

Fatala cruda soartă
Tot ce e drag în lume
Curând din lume pier.
Fericire care lasă
Măcar un dulce nume.

Tot în cavoul Doniceștilor este îngropată și Elisabeta Harting, născută Donici, 1831—1908.

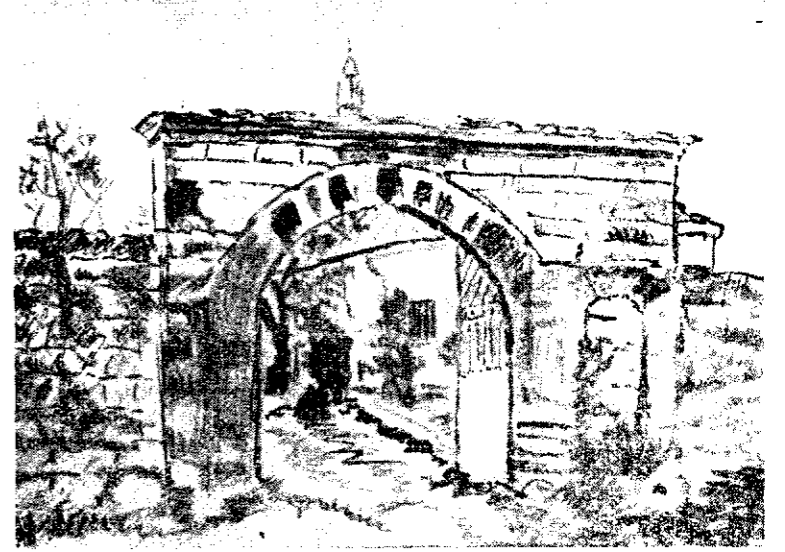
În „Trecutul nostru” (no. 31—34—1936, pag. 14) d. Bezviconi scrie: „nu departe de biserica se observă două morminte, unul fără lespeze, iar altul cu o lespeze spartă în două. Vreo trei ani în urmă, puteai încă citi și lespezea stricată a primului mormânt sub care zace spatarul Iordache Râșcanu născut în 1784, fiul stolnicului Matei, și el un copil al pitariului Teodor Râșcanu. Al doilea mormânt aparține soției sale, spătăreasa Pulheria (1813—1836) fiica pitariului Casian Suruceanu, ziditorul mănăstirii Suruceni”.

Când Gh. Ghibănescu, a vizitat, la 1912, cimitirul Râșcani de la Chișinău și a descifrat inscripțiile funerare de pe morminte, (Vezi „Opinia” a. 1912. loc. cit.) aceste lespezi „Râșcanesti” nu erau încă deteriorate. Ceea ce este curios însă, este că pe când Ghibănescu spune că pe primul mormânt era inscripția „Stolniceasa Sofia Egorovna Râșcanu 1784—1827” d-l Bezviconi spune că în acel mormânt „zace spatarul Iordache Râșcanu născut la 1784”.

CONSTANTIN D. RÂȘCANU mort la Paris, la 1882 (Cel din urmă proprietar al Vistierniceniilor)

Să fi descifrat greșit Ghibănescu? Ceeace e mai curios este că „Egorovna” este „Egor” (Iordache) și că anul

Poarta de intrare la biserica Râșcanu din Chișinău. (Colecția Comisiunii Monumentelor Istorice, secția Basarabia)

nașterii „Sofiei” — 1784 — leșkii asessor” 1827. Necorespunde cu acela al nașterii lui Iordache Râșcanu, pe care-l dă d. Bezviconi.

Inclinăm a crede că acela care nu greșește este d. Bezviconi și că Ghibănescu a redat greșit inscripția. Apoi, în genealogia Râșcanilor basarabeni nu este nici o Sofia „Egorovna” soția unui Râșcanu; este o singură Sofia, dar e fiica lui Constantin, ctitorul bisericii (1777) și ca, prin căsătorie, nu mai era... Râșcanu!

Și inscripțiile acestea, în limbă românească și cu litere latine de pe mormintele Donicești vădesc la acest neam de boieri moldoveni dărzenia simțământului naționalist.

Dar cel mai frumos, mai impunător și grandios chiar, este cavoul Catargiilor, lângă ușa de intrare în biserică, despre nord. Subt acelaș acoperiș cu arcade susținute de coloane subțiri, Catargieștii Basarabiei răposăți întru Domnul, dorm aliniați sub lespezele lor funerare, în cripta familială ce seamănă cu terasa unei vile de unde vederea se deschide larg asupra Chișinăului.

Acolo, printre inscripțiile Catargieștilor, este și un Krupenski și polcovnicul Semeon Semeonovici Mazaraki-Deboltzev. Atât ael Krupenski cât și polcovnicul Mazaraki-Deboltzev au intrat în cripta Catargieștilor fiindcă se înruadeau prin veselele lor cu Catargieștii.

Inscripțiile lor sunt alături de ale soților:

Maria Egorovna Mazaraki-Deboltzeva născută Catargi (decedată — cum spune lespezea — la 3 Ianuarie 1900, la Menton) și

Alexandra Egorovna-Krupenski născută Catargi (18 Iulie 1846—7 Sept. 1907)

Tot în cimitirul Râșcani mai sunt îngropați și baronii Stuart, neamuri de-ai Catargieștilor. Apoi, cavoul familiei Cohanovski, cu inscripții în limba rusă.

În cimitirul bisericii Râșcanovca — cum spune Ghibănescu („Opinia” No. 1723 din 26 Oct. 1912) „mormintele se pot clasa în două feluri: morminte izolate, de persoane fără nici o importanță și cavouri mari familiale ale celor mai ilustre familii din Basarabia”. Printre mormintele izolate este al lui Mihai Th. Semigradov 1879—1903, al lui Alex. V. Șeptelici, răposat la 1866 Iunie 20, al unui lamandi „Co-

17) Loc. cit.

18) Ghibănescu scria aceasta la 1912. Azi, Râșcanovca și-a recăpătat numele vechi, Vistierniceni, deși s'ar fi putut respecta amintirea Râșcanilor zicându-i-se „Râșcani” sau „Râșcanovca”.

19) Când a fost Ghibănescu la Râșcanovca, parohul bisericii era pâr. Abăgeșii iar inscripția ce se vede azi pe biserică, nu era. A fost găsită mai târziu în clopotniță.

Nepământeanul peregrin

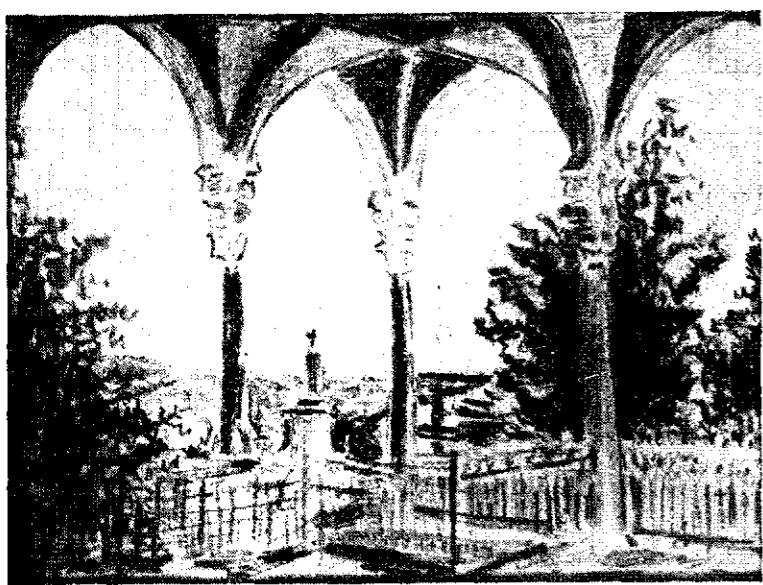
În inimă creștea un strigăt clar, nepământesc,
Cum bolțile tăcerii transparente n'atră cristal
Și-atât de caldă floarea unui cântec nefiresc
Se deschidea în fiecare seară triumfal.

Din ce în ce, un dor de sbor înalt, mai deslușit
Triumfător se ridica peste avânturi mici...
O, steaua totdeauna căutată n'infinit.
O, limpezimea niciodată întâlnită-aici.

Dar pasul către depărtări încrezător porni.
Era atâta bună-dimineață n'ochii lui
Și-atâta rugăciune de fântâni în zarea gri.
Ca un copil ingenunchia pe lângă cărării.

Și cum trecerea printre ispite largi privind spre cer
El niciodată capul nu și l-a întors din drum,
Ci totdeauna, zărilor albastre cavalier,
Era simbolul setei de azur răvnit acum.

ION ȘUGARU

Cimitirul Râșcani din Chișinău (Cavoul Catargi)

11) În privința acestui Teodor Râșcanu, Ghibănescu face o gravă eroare genealogică, atribuindu-l o filiație fantezistă și nedocumentată înrudindu-l cu „Râșcanii” dela Fălcu cari nu sunt „Râșcani” nici neam de boieri și nici măcar, din aceleași neam, cum nu este nici boier nici „Râșcanu”, un oarecare doctor evreu din Tg. Frumos care se numește „Aurel Râșcanu”.

12) Jtnicerul T. Râșcanu a mai avut, în afară de Constantin, încă doi fii: Ioan și Alexandru, și o fiică Teodosia, măritată cu Ioniță Cuza.

13) Op. cit. pag. XVIII.

Cine nu cunoaște pe Pavlică, funcționar la o bancă de scont, într-un oraș cu renume industrial. Este firav la trup și de paloarea cearei la față. Dealtefel și când era copil, tot așa era: gălbejit și costură. La părinți era un roiu de copii — vreo cincisprezece, unul după altul, ca gama notelor la clavier.

Toți — purceluși grăsuți și cu bujori în obraji, numai Pavlică era costeliv ca o nucă seacă, supt la chip și cu burta lipită obeală de șira spinării. Și ce nu le căra bietul tătăne-su: nu le aducea mălaiul cu ciurul, ci cu sacul delă moară și nu le da pâslă fierde de fasole la masă, ci câte un ciubar de ghiveci cu carne de mânăzată grasă și o boală în mare de ciorbă cu toate verdețurile în ea, acra, făcută cu borș din huști de țărăie. Ce folos însă, că toți mâncau, numai Pavlică, nu. Strămăba din nasu-i lung de galță, bumbuța gura strânsă punga să nu intre nici m.rosul în ea și cerea mânăzată să-i dea brânză lui, să mănânce, că nu-i place acru, gras și fofoștii de zarzavat. Muma îl asculta: îi da un boț de vacă și un roduleț de pâine — colțuc de care știa că-i place și — așa clefăția și el la masă.

Ceialți vărau linguroaiele de lemn, vartos în strachinele de lut cu ciorbă și hăpăiaul zăman, ca grăsuții terciul de irimic din gema. Pavlică mai mult îngea bucată de brânză, decât mănca.

Și, totuși, iată că a crescut mare, a făcut și cătania, n'a duhnit precum se temeau toți al lui. Se vede treaba, că fesuțurile musculare și cartilajele încheeturilor, s'au uscat clei, sgărciu tare și așa a putut să se țină bine în oștire și s'o treacă, să iasă la mal.

Cât a fost mic, nu se atingea nimeni de el, nici cât d'un deget, ca să aprindă foc și orăcăie ca o broască, de schimbă casa în eleșteu. Tatăl și cu muma îi țineau de rău pe toți, să-l lase în pace, că el nu-i ca ei, e mai bălăuc și nestrăjib în carne de pe el, olănăcește de grabă. Frățiorii, fetele, roboteau încolo și încoașe, să ajute prin curte, în casă, goniau după țârguele la prăvălie și în piață, pe când Pavlică își sta pietrol pe vatră, lângă măță, pirotia în corpa oaselor, în timp ce hătu de cotol țorcea pânda de păianjen peste genele lui închise.

Câte unul din ceialți, ma: cârtia câte odată:

— „Da! noi alergăm, crăpăm surcele, aducem apă cu cofa și el doarme, sforăie pe piată!”

— „Lăsați-l maică, bine că l-a furat somnul și pot să-mi vând de treabă, că acuși se suie soarele chindie, vine tață-tu și mă găsește cu mămăliga nepusă pe masă și cu ucelele nedate în ciocot și-o să se facă foc și pară!”

Ea era bucuoasă când Pavlică oțânja în somn, altfel o țărăia ploaie în băzâială, toată ziua și îi incurca pe toți. Atunci nu putea nimeni să-i intre în voie. Numai poruncia și cerea:

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Așa de mult plângea, că la urmă numai sughița, ca o găină boțnavă de țâvnă. Tatăl, ca să-l liniștească, îl lua în brațe brotăcel și-l tot dondănea cu vorbe brotăcel și cu glume, adieri dulci de buvine.

— „Lasă, că o să-ți aducă tata bigibgi, turtă dulce și la ceialți n'am să le dau. Numai așa, na, să-și puie pofta în cuiu!”

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea și plimbând ochii rotolod împrejurul lui, să vadă dacă aud ceialți, zămbia în ochi și în gropițele înflorite în obraji umeziți de lacrimi.

Tatăl, cu gura mănecii minteanu-

PAVLICĂ ÎN ORAȘUL MĂLĂIE

de Dragomir Petrescu

lui, îi ștergea năsucul ascuțit c'oc și în jurul ochilor plânși.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se desghetau apele în pârăle-șiroaie. N'a fost chip să-l liniștească și să-l oprimească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de inger.

Numai iată că vine tatăl. În timp ce Pavlică prohodea înafte smeuțul lui, acesta îi face unul nou, îi îndește coadă dintr'o oțreapă de vase, îi pune gură și cumpără un mosec în așa dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeuul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi și strălucitor de vesel, ca soarele și curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului și luă smeuul din mâna lui tătăne-său.

La școală copiii îi ziceau „Pavlică Băzâială”.

Toți se jucau, alergau în curtea de recreație a școlii, ca porumbelii și fluturii în sbor; făceau gălăgie, hararman mare de bălcu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, băzâia sau sfârșea ca un articiu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copiii cum cățelul câmpului de lume. În clasă se așezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Așa de mult plângea, că la urmă numai sughița, ca o găină boțnavă de țâvnă. Tatăl, ca să-l liniștească, îl lua în brațe brotăcel și-l tot dondănea cu vorbe brotăcel și cu glume, adieri dulci de buvine.

— „Lasă, că o să-ți aducă tata bigibgi, turtă dulce și la ceialți n'am să le dau. Numai așa, na, să-și puie pofta în cuiu!”

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea și plimbând ochii rotolod împrejurul lui, să vadă dacă aud ceialți, zămbia în ochi și în gropițele înflorite în obraji umeziți de lacrimi.

Tatăl, cu gura mănecii minteanu-

lui, îi ștergea năsucul ascuțit c'oc și în jurul ochilor plânși.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stelele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se desghetau apele în pârăle-șiroaie. N'a fost chip să-l liniștească și să-l oprimească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de inger.

Numai iată că vine tatăl. În timp ce Pavlică prohodea înafte smeuțul lui, acesta îi face unul nou, îi îndește coadă dintr'o oțreapă de vase, îi pune gură și cumpără un mosec în așa dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeuul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi și strălucitor de vesel, ca soarele și curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului și luă smeuul din mâna lui tătăne-său.

La școală copiii îi ziceau „Pavlică Băzâială”.

Toți se jucau, alergau în curtea de recreație a școlii, ca porumbelii și fluturii în sbor; făceau gălăgie, hararman mare de bălcu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, băzâia sau sfârșea ca un articiu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copiii cum cățelul câmpului de lume. În clasă se așezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Invățătorul l-a observat că este o tigoare sălbatecă și de aceea îl cam lăsa în pace lui, îi păcea bine că se ține cel puțin de școală și vine — cu chiu, cu vai, regulat.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stelele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se desghetau apele în pârăle-șiroaie. N'a fost chip să-l liniștească și să-l oprimească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de inger.

Numai iată că vine tatăl. În timp ce Pavlică prohodea înafte smeuțul lui, acesta îi face unul nou, îi îndește coadă dintr'o oțreapă de vase, îi pune gură și cumpără un mosec în așa dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeuul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi și strălucitor de vesel, ca soarele și curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului și luă smeuul din mâna lui tătăne-său.

La școală copiii îi ziceau „Pavlică Băzâială”.

Toți se jucau, alergau în curtea de recreație a școlii, ca porumbelii și fluturii în sbor; făceau gălăgie, hararman mare de bălcu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, băzâia sau sfârșea ca un articiu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copiii cum cățelul câmpului de lume. În clasă se așezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Așa de mult plângea, că la urmă numai sughița, ca o găină boțnavă de țâvnă. Tatăl, ca să-l liniștească, îl lua în brațe brotăcel și-l tot dondănea cu vorbe brotăcel și cu glume, adieri dulci de buvine.

— „Lasă, că o să-ți aducă tata bigibgi, turtă dulce și la ceialți n'am să le dau. Numai așa, na, să-și puie pofta în cuiu!”

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea și plimbând ochii rotolod împrejurul lui, să vadă dacă aud ceialți, zămbia în ochi și în gropițele înflorite în obraji umeziți de lacrimi.

Tatăl, cu gura mănecii minteanu-

lui, îi ștergea năsucul ascuțit c'oc și în jurul ochilor plânși.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stelele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se desghetau apele în pârăle-șiroaie. N'a fost chip să-l liniștească și să-l oprimească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de inger.

Numai iată că vine tatăl. În timp ce Pavlică prohodea înafte smeuțul lui, acesta îi face unul nou, îi îndește coadă dintr'o oțreapă de vase, îi pune gură și cumpără un mosec în așa dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeuul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi și strălucitor de vesel, ca soarele și curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului și luă smeuul din mâna lui tătăne-său.

La școală copiii îi ziceau „Pavlică Băzâială”.

Toți se jucau, alergau în curtea de recreație a școlii, ca porumbelii și fluturii în sbor; făceau gălăgie, hararman mare de bălcu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, băzâia sau sfârșea ca un articiu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copiii cum cățelul câmpului de lume. În clasă se așezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Așa de mult plângea, că la urmă numai sughița, ca o găină boțnavă de țâvnă. Tatăl, ca să-l liniștească, îl lua în brațe brotăcel și-l tot dondănea cu vorbe brotăcel și cu glume, adieri dulci de buvine.

— „Lasă, că o să-ți aducă tata bigibgi, turtă dulce și la ceialți n'am să le dau. Numai așa, na, să-și puie pofta în cuiu!”

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea și plimbând ochii rotolod împrejurul lui, să vadă dacă aud ceialți, zămbia în ochi și în gropițele înflorite în obraji umeziți de lacrimi.

Tatăl, cu gura mănecii minteanu-

lui, îi ștergea năsucul ascuțit c'oc și în jurul ochilor plânși.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stelele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se desghetau apele în pârăle-șiroaie. N'a fost chip să-l liniștească și să-l oprimească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de inger.

Numai iată că vine tatăl. În timp ce Pavlică prohodea înafte smeuțul lui, acesta îi face unul nou, îi îndește coadă dintr'o oțreapă de vase, îi pune gură și cumpără un mosec în așa dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeuul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi și strălucitor de vesel, ca soarele și curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului și luă smeuul din mâna lui tătăne-său.

La școală copiii îi ziceau „Pavlică Băzâială”.

Toți se jucau, alergau în curtea de recreație a școlii, ca porumbelii și fluturii în sbor; făceau gălăgie, hararman mare de bălcu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, băzâia sau sfârșea ca un articiu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copiii cum cățelul câmpului de lume. În clasă se așezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

— „Vreau păăne!”

— „Na, la maică!”

— „Nu-mi place, că nu-i colțuc!”

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!”

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică!”

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.”

— „Așteaptă, c'o să primești calca-vuri împăpătești.”

Și-l lăsa baltă în toanele părtașului lui.

Apoi să te ții părleo, să nu te rupi până.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e...”

Și-o ținea așa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimbă caldă subsuoară, atunci luată din cupor, încă aburind, când îi rupea colțucul pentru Pavlică — „mă foame”, care imediat se oprea din plâns. Și-i erau ochi eștiți din orbite de plâns și roșii răci.

Așa de mult plângea, că la urmă numai sughița, ca o găină boțnavă de țâvnă. Tatăl, ca să-l liniștească, îl lua în brațe brotăcel și-l tot dondănea cu vorbe brotăcel și cu glume, adieri dulci de buvine.

— „Lasă, că o să-ți aducă tata bigibgi, turtă dulce și la ceialți n'am să le dau. Numai așa, na, să-și puie pofta în cuiu!”

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea și plimbând ochii rotolod împrejurul lui, să vadă dacă aud ceialți, zămbia în ochi și în gropițele înflorite în obraji umeziți de lacrimi.

Tatăl, cu gura mănecii minteanu-

lui, îi ștergea năsucul ascuțit c'oc și în jurul ochilor plânși.

— „Daa! Să 'ndrănească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Nana-na, bătaie!”

Pavlică, acum rădea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci ținea și el, era liniște în casă, în coș, ca o cobo-cucuvea, se storcea toată zăluca de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai știam cum să umblăm cu el.

De o să fi fost și tot nu se spărgea așa repede.

Și acum, când e mare, că a trecut atâta vreme și tot se mai amintește câte o pozna pe scama lui de copil.

Se vorbește că era în clasa III-a primară, în vacanță. Înățăse un șoim de smeu turcesc, cu ață subțire de mașină de cusut. Nu știu cum s'a umfiat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeuul cu ață cu tot din mână și l-a dus nene, zece poști: pe stelele apa Ialomiței, Prahovei, Buzăului, și a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase” și s'a tot uitat lung după smeuțul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-și fi luat barim rămas bun dela stăpănu-său. Pavlică fierț, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbuoni odată în plânset lesinat. Și plângea... și plângea... binecâte... jelește, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului și se

Cronica dramatică Din carnetul unui spectator

TEATRUL „MUNCĂ ȘI VOE BUNĂ”: „STRĂ-STRĂMOȘUL”, COMEDIE ÎN 3 ACTE DE CARLO VENEZIANI, TRAD. DE PROF. ALEX. MARCU

În rândul premierelor cari se reprezintă pe scenele bucureștene vara aceasta, am văzut de curând, la teatru de sub direcția d-lui Victor Ion Popa, o comedie destul de hazlie a scriitorului italian Carlo Veneziani.

Subiectul acestei piese este cules dintr-o închipuire, dintr-o ficțiune, pe care autorul și-o face, o închipuire stranie, de care fiecare ne putem

Situațiile hilare abundă. În fața tehnicii moderne, în fața automobilelor, radiofoniei, telefonului, lămpii electrice, etc., precum și în fața raporturilor complet schimbate dintre oameni, baronul de Montespanto se poartă cu o naivitate uimitoare.

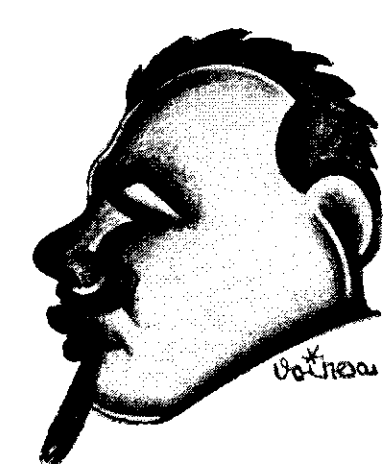
În fond, o comedie de situații. Ceeace este deplasat, tocmai prin faptul că e comedie de situații, sunt tiradele prea retorice, prea emfatiche, prea pretențioase pentru ritmul viu de farsă al piesei, pe care baronul le ține de câte ori are ocazie să se plângă din pricina curiozităților moderne.

În ceea ce privește interpretarea, credem că n'a fost la înălțimea piesei.

Arțiștii nu și-au păstrat seriozitatea dealungul desfășurării întâmplărilor.

Trebue să precizăm chiar, că piesa, cu toate că este comedie, actorii nu pot să rădă așezării publicului, de felul jocului lor. Ceeace pentru public este un mijloc de a se înveseli, adesea pentru ei rămâne pur și simplu ocazie de mirare. Și atunci, în caz concret, dacă baronul de

Montespanto este prilej de răs pentru public totdeauna, în lungul celor trei acte, pentru d-na Maria Mohor, nu este adesea decât mirare, sau spaimă. Or, aceste efecte sunt distruse când încununarea lor o formează vreun surâs abia reținut!

Cezar Rovintescu

D-nul Eterle, care este realmente un element de talent, a interpretat cu inteligență rolul domniei-sale.

Din restul ansamblului, nimeni nu s'a distins.

VICTOR POPESCU

Apel către

**Foștii luptători din războiul cel mare
Decoraii de război
Invalizii de război
Foștii voluntari de război**

Apărarea țării este incredințată armatei și este o cinste de a face parte din rândurile ei.

În toate țările din lume elementele de elită ale națiunilor dau dovadă în mod public de întru-tăgarea lor perfectă în spiritul ostășesc pentru că numai întru-tăgarea armată, fiecare națiune își poate mai bine apăra și păstra bunurile sale.

La noi în țară, foștii luptători din războiul cel mare, trebue să arate că au rămas bravi și credincioși ostași ca și pe fronturile de luptă din 1916-1919.

Părintorii de țară atunci, au datorita că să lupte pentru țara lor, — integral pe frontiere și înăuntru, — dând exemplu tineretului și dovedindu-i că cei albiți de vremuri câtă a fi în fruntea acelor pe cari nația se poate bizui în vremuri de restriște.

În acest scop mulți camarazi, foști luptători, s'au adresat insistenț asociiației noastre ca să intervenim ca și ei — ești din cadrele armatei din cauza vârstei, — să fie utilizați în cazul unui eventual război și să fie puși de pe acum pe tablele de mobilizare.

Onorați de aceste cereri, ne-am adresat Marelui Stat-Major al armatei care prin ordinul No. 20462/22 Mai 1939 ne arată că: „apreciază și aduce elogiul său patriotic noastre inițiative”, și aprobă în principiu utilizarea foștilor luptători ești din cadrele armatei în servicii militare de lucru.

Profund mișcați de onoarea ce ni se face, ne-am adresat Ministerului de Interne cu rugămintea de a se aproba apelul nostru către camarazi. Ministerul a

aprobă cu ordinul No. 12702 A/1939.

Așa fiind, facem un apel la toți camarazii din războiul cel mare, ofițeri de rezervă, grade inferioare și soldați, cu toții, fără nicio deosebire să se înscrie pe tablourile ce întocmim, arătându-ne conform ordinului M. S. M., vărsta ce au, meseria sau profesia, iar la ofițerii de rezervă și cunoștințele tehnice ce au.

Repetăm că putem înscrie pe tablouri numai pe acei camarazi cari nu posedă ordine de chemare în caz de mobilizare.

Noi vom întocmi tablourile pe categorii și fiecare dintre cei ce vor avea onoarea să fie reținuți de Marele Stat Major, vor primi înștiințare de rolul lor în caz de mobilizare.

Camarazi! Fiți mândri de onoarea ce vi se face! Fiți demni de însărcinarea ce vi se dă! Fiți la înălțimea numelui de foști luptători din războiul cel mare!

Trăiască REGELE!

Trăiască ROMANIA!

Trăiască ARMATA!

Președintele U. N. A. L. — Uniunea națională a foștilor luptători și „CASCA DE OTEL”, Dr. Virgil Serdaru, avocat.

Vice-președinți: General rez. Petre Dumitrescu, inginer V. Coman, cpt. rez. Aurel Ștefănescu.

NOTA.—Toate cererile din toată țara se vor trimite direct la U. N. A. L. Uniunea națională a foștilor luptători, în București, strada C. A. Rosetti nr. 40. Camarazi din ținuturile alpine la patria mună se pot înscrie dacă au făcut parte din cadrele armatei române sau ale fostelor armate austro-ungare sau ruse sau au fost voluntari de război.

Societățile de foști luptători, etc., sunt rugate a invita pe membrii lor să se înscrie pe tablourile ce întocmim sau să la contact cu noi în vederea întocmirii tablourilor.

E un lucru de mult știut că „nu se discută gusturile”. Și totuși există în lumea asta mulți oameni cari nu se pot lămurii de o carte, o piesă sau un film nu și-au plăcut. Oamenii aceștia încearcă să-și aducă sute de argumente în speranța că își vor schimba părerea. Așa, de-o pildă, un cunoscut a încercat timp de un sfert de ceas să mă convingă de miile de calități ale unui film care mie nu îmi plăcuse. Și văzând că eu rămân nepăsător în fața entuziasmului cu care îmi vorbea despre interpreti, regisor, decoruri, și, însășișit tot ce mai are un film, m'a privit furios și a găsit necesar să mă întrebe și pe mine de ce nu mi-a plăcut spectacolul. I-am răspuns calm: „Fiindcă stăteam lângă un domn gras”.

Nu aș fi crezut niciodată până atunci că pot să existe ochi atât de mari ca aceia pe cari ăa făcut prietenul meu. De obicei ochii mari sunt comparați cu două cepe. De astădată comparația nu ar fi fost potrivită. Două pepeni erau în momentul acela ochii prietenului. Și nu două fleacuri de cantalupi pe cari-i ține negustorul într-o mână; două pepeni verzi, mari și bine copti. După ce ochiul au revenit la forma lor normală prietenul meu a constatat că nu mai poate vorbi cu mine, fiindcă sunt neserios. Și totuși țin să-l asigur aici, că am fost cât se poate de serios. Se vede că el n'a stat niciodată lângă un domn gras. Sau dacă a avut ocazia să stea lângă un astfel de domn care mută cât mai spre dreapta acul cantarului a avut nerocul să nimerescă un domn lănișit: unul dintre acei grăsani cari-și așează burta pe genunchi, cu și-ar pune o pălărie sau o carte, și privește calm filmul. Astfel de spectatori grași sunt însă destul de rari.

De obicei omul gras este o persoană mereu sbuciumată. Odată instalat în fotoliu începe să transpire — omul gras transpiră și când e cald, și când e frig, și când umbli, și când stă jos. Odată cu transpirația începe și sbuciumul. Burta îi cade pe genunchi, se lasă ușor spre dreapta, căutându-și loc pe genunchii tăi. După ea pornesc umerii, capul, picioarele, toate părțile trupului. Nu mai poți spune că stai pe un loc, deoarece stai doar pe o jumătate. Remarci apoi că și-e foarte cald. Crezi la început că ai găsit un loc chiar de-asupra caloriferului. Îți dai însă imediat seama că în toată viața tu se poate face foc. Și deslegi imediat enigma. Caloriile pe cari le emană domnul gras îți țin și ție de cald. Nu știu dacă ai observat dar mai toți domni grași sunt și astmatici. Oftaturile lor țin isonul lamentărilor de pe ecran.

Deodată te uiți furios la vecinul tău component. Ți se pare că s'a întrecut cu gluma. Într-o sală din centru nu se face să fluier. Conștiință însă imediat că

de lângă el îl socotește obraznic. Atunci, disperat, le trimite spre stânga, unde te nimereste pe tine, pașnic spectator, care înduri cu stoicism, oasele inerte ca niște șurubelnițe în carnea coapselor.

Pe ecran se petrec lucruri comice și se uită lumea la tine, mirată, de ce nu râzi.

Dar ce lucru mai dragăles e pe lumea asta, decât un copil. Pe mine mă cunosc toți, țâncii mahalalei că le dau parale și bomboane. Și totuși, sunt copii pe cari-i urăsc. Ei n'au la urma urmii, nicio vină. Nu-i cunosc și nici nu mă cunosc. Dar pă-

rinții lor vor să-i distreze și-i duc la cinema.

Sunt sigur că ați avut și dumneavoastră ocazia să stați în fața sau în spatele unui copil pe care l-a adus mama la cinema. Și cel mai liniștit prunc devine în fața filmului curios: „Mamă, ce-i asta?... Mamă, ce-i ala?” Și mama trebue să-i dea explicații: „Asta-i o casă... Ală-i o doamnă...” La filmul „Grădina lui Allah”, la scena în care Charles Boyer o sărută pe Marilene Dietrich, o fetiță din spațiile mele vroia să știe „ce-i fa-

ce domnul acela doamnă”. Răspunsul a venit imediat: „O sărută, nu vezi?” Dar fetița era „ștreată”: „Bine, bine, dar ține cam mult”.

Mamele sunt apoi obligate să citească cu glas tare cele scrise pe ecran. Spectatorul de lângă ele e supus atunci la adevărate chinuri. Trebue să observe că tânăra mamă graselază puțin. Că zice „ă” în loc de „a”, că vorbește pe nas și alte multe încă. Răde în sine când mama sare câte un cuvânt pe care copilul nu trebue să-l audă. Și la un moment dat își dă seama că nu mai înțelege nimic din film. Știe în schimb că „domnii aceia a căzut fiindcă n'a mai putut să stea pe picioare” și că „Mickey Maus vine îndată, pu-

țule”... Iar când copilul s'a plic-tisit și începe să țipe ca din gură de șarpe, spectatorul de alături e încântat. Știe că mama o să-și ia odrasla ca pe un bagaj și o să părăsească cinematograful.

Să nu credeți însă că numai copiii vorbesc la cinema. Se întâmplă câteodată să te așezi lângă un grup de tineri spectatori. Sunt și fete, și băieți. Băieții, ca să placă fetelor, s'au simț datori să fie spirituali. Rad cu hohote, când sunt scene triste, plâng când sunt scene veselie, și mai fac și comentarii: „Asta parcar fi profesorul nostru de fizică!” Fetele se prăpădesc de răs: „Vai tu, ce haz are Jenică”. Ceilalți băieți, constată cu ciudă: „Al dracului Jenică”. Și tu, biet spectator, trebue să înghiți neghiobiile lui Jenică. Fiindcă de ala ai dat 70 lei pe-un bilet. Ca să te distrezi.

T. L.

Cinematografele

PARADA VEDETELOR

Pe cât de încântat am fost după ce-am văzut filmul „Culbul fericiți”, tot atât de plăcut am părăsit sala aceluiași cinematograful Scala după prezentarea ultimei premiere: „Parada vedetelor”. Acest film cu multă muzică și dans ar fi fost foarte la locul lui acum 4-5 ani, vârstă pe care, socotind după cofaturile vedetelor, o are. În ultimul timp însă s'au făcut atâtea progrese în „filmele-revizită” încât nu ne mai putem mulțumi cu câteva decoruri sărace, cu „un număr de revistă, cu mături de „vedete cunosute”, număr pe care l-am văzut acum vreo două ani prezentat într-o revistă a lui Tănase, cu un cuplu destul de reușit de comici fanteziști cari nu pot însă să-și ajungă pe frații Ritz. Nimic nou nu aduce filmul acesta pe ecran, chamurile pe care le îndură o vedetă americană fiind prezentate și în alte filme mult mai reușite.

Se vorbește apoi în film me-reu de 13 fete frumoase, actrițe pe cari o ensă producătoare vroia, pe semne, să le lanseze, ceea ce, cred, a fost și singurul rost al acestui film. Cu toate că știut este că cele mai frumoase fete se pot vedea într-un film american, această „Parada a vedetelor” face excepție prezentându-ne 13 fete urite, de o lipsă de grație pe care numai la actrițele germane o mai întâlnim. S'ar putea ca tozetele și cofaturile să le fi desavantajaj. Dar faptul că, cu toată vechimea filmului, distribuția nu cuprinde niciun număr de femei cunoscute, dovedește că cele „13 fete frumoase” au însemnat un „bluff”.

De altfel și ch'pul în care au arătat cum știu să joace în acest film nu le putea lansa.

CAPITOL: „DOAMNA DIN MALACCA”

Un film care are la bază un roman de aventuri ca acela al lui Francis de Croisset, nu putea

decal să țină încordată atenția spectatorului care la parte cu toată pasiunea la aventurile tinerei englezoaice cu griji măruntă dar idealistă mari. Un scenariu dat de bogat ca al acestui ultim film francez, încăpuit pe mâna unui regisor de talia lui Marc Allegret nu poate decât să intereseze și să placă. Marc Allegret a știut, prin micii amănunte să vedea bine starea sufletească a eroilor, dându-le în același timp actorilor destulă libertate să-și interpreteze rolul, așa cum îl simt ei, nu cum îl vede regizorul.

Am avut astfel ocazia să admirăm o Edwige Feneillère mai frumoasă ca niciodată și cu destulă personalitate, și un Pierre Richard Walm mai liber în gesturi, mai puțin terorizat de regisor.

Românul e născut poet. Lucrul acesta se cunoștea până la Heliadic. De când acesta a mai dat și celebra „bulă” de incurajare care sună cam așa: „Scriți, băieți, oricât, oricum și oriunde, numai să scriți”. — toată lumea își găsește o subită vocație pentru tot felul de genuri. Nimeni nu rămâne neabordat. Este o concepție care nu dispore, spre mare bucurie a cronicii de haz.

Vom transcrie mai jos, respectând întocmai punctuația și ortografia, următoarea „poesie” primită zilele acestea:

**Regele cu-Armata Tării
Dua lupta neobosiți,
Și Regina României
Este mamă la rânjiți.
Dar în luptele grozave
care tot în cale sfarmă,
Cade și Ecaterina
Alături de scumpai armă.
Și cu zâmbetul pe față**

În a morții agonie,
A șoptit: Acum sfârșit-am
Pentru Sfânta datorie,
Noi din când în când s'aprimem
Candelă sau lumânare,
Pentru toți care-au murit
Pentru România mare.

Ilie Păunescu, „Jalbe și răfueli”, — după cum singur d-ta o spus, — o încercare, care nu se poate publica.

Scenele cu copii precoci, la cari replicile scânteietoare abundă, rămân ca o indiscutabilă specialitate a d-lui Ionel Teodoreanu, a cărui Olguța nu poate fi decât admirată, nicidecum caricaturizată. Influența acestui scriitor se oglindește limpede în cele două pagini (mari) de manuscris. Mai stăruie d-ta și vei găsi oricând la noi înțelegere și bunăvoință.

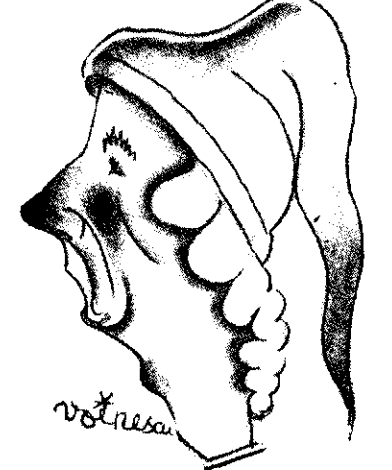
C. POSTELNICU

Maria Mohor

da seama la câtă curiozitate poate da naștere. Fiecare dintre noi ne-am pus cel puțin odată, în fața ritmului vieții moderne, întreba-

rea ce-ar zice strămoșii noștri dacă s'ar scula din mormânt? Ei bine, din această premiză s'a înșelut acțiunea comediei „Stră-strămoșul”. Baronul de Montespanto, primul nobil al unei familii cu urmași chiar în zilele noastre, blestemat la anul 1000 să se trezească la viață din 300 în 300 de ani, renaște, printre alte ocazii, și în secolul nostru. Iar fiindcă piesa este pur și simplu o comedie, lucrurile nu sunt luate prea

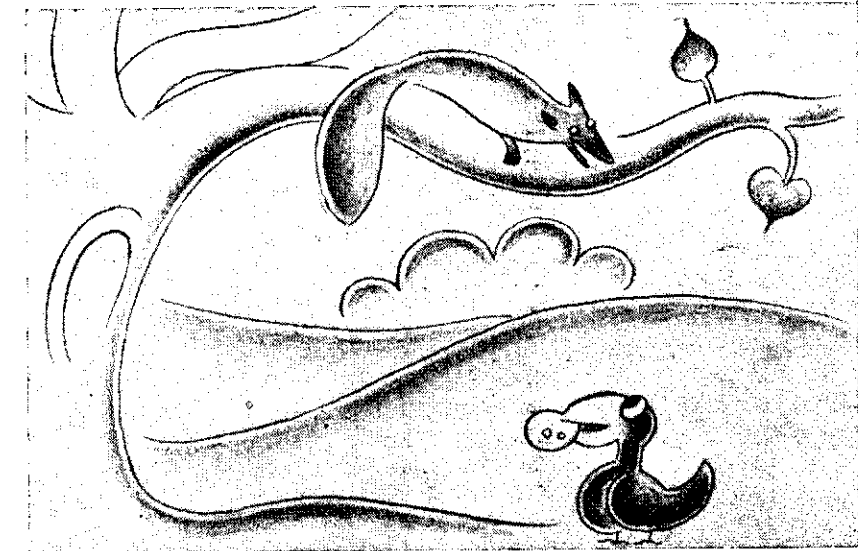
Ion Iliescu

în tragic. Apariția acestui stră-strămoș aduce nenărate încurcături familiei sale, adică unui stră-strănepot. Dar toate nu sunt decât hibride fiindcă lumea își dă seama de starea anormală a baronului.

Iar când, conform blestemului, sărutul unei femei îl adoarme pentru o nouă perioadă de 300 ani, nimeni nu va lua seama la acest mic fenomen trecător, ce-a fost trailul de câteva zile al unui om din alt veac, în cadrul modernismului nostru.

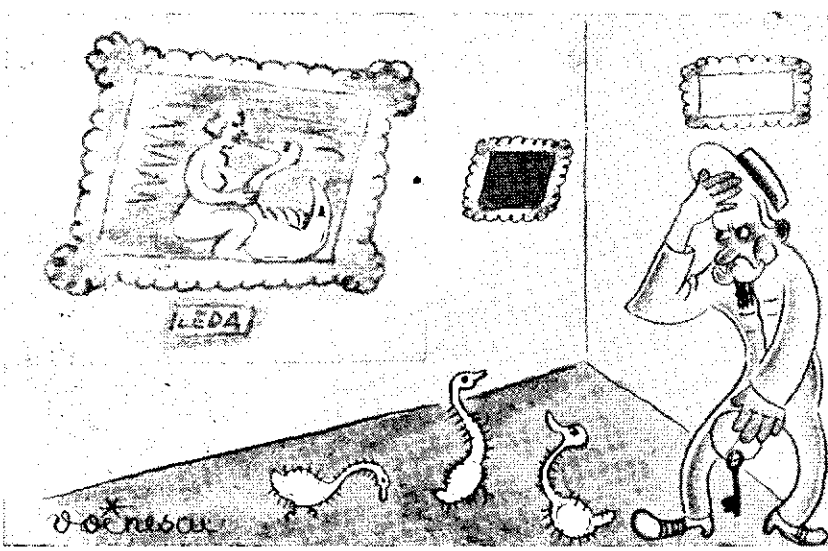
Comedia, dacă ne gândim, este cât se poate de reușită.

FABULA A REBOURS

Vulpea: — Dacă te urci sus pe cracă, îți arăt una bună!..

LEDA ȘI PUII DE LEBADA

Paznicul muzeului: — Iar...Nu se mai liniștesc ăștia doi, domnule!

SUBIECT DE CONVERSAȚIE

— Mimi e o femeie consumată.

„ORTODOXIE ȘI CULTURA”

este intitulată cartea de eseură a domnului profesor Nichifor Crăinic și care va apărea în această toamnă. Cunoaștem câteva capote nespuse de interesante și suntem convingeți că apariția ei va produce numeroase discuții și polemici ca, de altfel, toate operele domnului Nichifor Crăinic.

POETUL GEORGE GREGORIAN

lucrează pe îndelete la un masiv volum de poezii, care va încorona mult frumoasa domniească operă poetică. Făcând parte din acea falangă definitiv integrată în istoria poeziei noastre: Lucian Blaga, Nichifor Crăinic, Adrian Maniu, V. Voiculescu, Ion Pillat, domnul George Gregorian va da la lumina zilei un volum de versuri, care va fi un moment poetic, ce va trebui să fie reținut. Deocamdată, ne-am luat voie să vestim cartea care va apărea mai târziu, după ce va fi definitiv pusă la punct.

IN ULTIMUL NUMAR

al „Vieții românești”, vom reamăra între albe lucruri ce merită să fie discutate, una foarte just și documentat articol al d-lui Al. Philippide, despre „Poezia germană de azi”. Foarte informat și tot atât de actual, acest mic studiu, aduce în discuție una din cele mai vii și mai arzătoare probleme literare. Subliniind nota de „monotonie” ce străbate tânăra lirică germană, domnul Al. Philippide remarcă: „desfacerea din tonul tradițional este foarte grea”. Ignorând precursorii, chiar când ei sunt un Rilke, George, Trakl, poezii germane de azi merg un drum a-liric și riscant. Subscriem constatările poetului Al. Philippide și, împreună cu Domnina-Sa, așteptăm rezultatele acestei clujdate experiențe poetice dirijate.

INTELEPCIUNEA ORIENTALA

a rodit fruct autentic și pe plaurile noastre. Domnul Emil Muracadé, tânăr poet scrian stabil și temporar la București, a tipărit la vremea un mic volum intitulat „Pulbere de stele”. Interesant și plin de sugestii, volumul lui Emil Muracadé ne-a adus o boare de țărâ însoțit și — de ce n-am spune-o — ceva din romantica nostalgă a unui apus de soare. Cartea, în forma ei românească, e îngrijită de d. Gabriel Bălănescu a cel fin și subtil prozator, cuprinzând câteva cuvinte de prezentare de d-nii Ion Pillat și Radu Gyr. Din frânturile lui Emil Muracadé, vom da câteva mai la

LAUREATUL „FUNDATIILOR REGALE”

autorul volumului „Finister”, poetul Aurel Chirescu, nu-și desmințe talentul în ciuda răuvoitoarelor „critici”, pe care unii indivizi i le aruncă în față. Domnul Chirescu este un poet adevărat, lucrul pe care ni-l întârește, din nou, o poezie recentă.

E vorba de „Haiduc de vis”, apărută în ultimul număr (Iunie) al revistei „Gândirea”. Pentru bucuria iubitorilor de poezie românească, vom lua o strofă în coloanele noastre:

„Șiretele poteri pândesc pe de latări
„Cu rânjet nemernic să-mi sân- țgere visul
„Dar, dirz, din frunzarul de pure lomături,
„Eu spiri cu luceferi, de-aude fabisul”

Limpezimea „dărz” a strofel de mai sus este, credem, o ilustrare a spuselor noastre. De altfel, paginile volumului său se mențin mai întotdeauna la aceeași notă de poezie.

AUREL MARIN

retras în umbra muntilor și a gândului, lucrează la un nou volum de poezii, care probabil că va fi tipărit la toamnă. Autorul lui „Jodier” al „Versurilor” și al altor alte armonii clare, ne va prezenta, nu ne îndoiim, o culegere din cele mai frumoase; câteva poezii apărute în ultima vreme, mărturisesc.

„POEMELE ADOLESCENTULUI”

se numește cartăuța de versuri pe care ne-o trimite domnul Mircea Papadopol, redactorul revistei „Festival”. Am apreciat întotdeauna răvna și truda sa pentru scris și poezie, însă „Poemele adolescentului”, sunt doar o palidă promisiune pentru un viitor nedefinit. Din poemele cărții, am desprins rareori o imagine fericită, care scripea în poemă, în general însă atmosfera „Poemelor” este de dibuire și incertitudine. Pentru sargul poetic al domnului Papadopol vom lua o strofă încheagată:

„Vite, a sbrut din sufletul meu
„Peste noapte — ca berzele —
„Cântecul inereții.
„Sî'n această dimineață cu frunze
„[de carton.
„M'am trazit învins, ursuz, bă-
„[trân și singur”

În clipa când toți stihiturii își vor da seama că arta poetică nu e numai înșirare de imagini și cuvinte, vom ceti nu numai nenumărate versuri — ci și poezie!

„AM PLECAT DIN SAT”

confesiunea autobiografică a sculptorului Ion Vlasiu, apărută în tipărița rară a domnului Miron Neagu, dela Sighisoara, este o carte din cele mai pitorești și mai vii. Satul ardelean trăește în aceste pagini, așa cum nu a trăit de mult, în vreo altă carte. Simplitatea și sinceritatea rurală a lui Ion Vlasiu,

au isbutit în „Am plecat din sat”, pagini cutremurătoare de autentice și de frumoase. Tre-când dincolo de limitele „literaturii”, Ion Vlasiu a intrat în viața imediată, cu tot talentul său nedifortat. Aceasta este su-premul elogiu ce i-l putem aduce noi, mai ales în epoca aceea- sta de voită preocupare de „stil”, „originalitate” și alte asemenea plăsmuiri pur livrest.

UN FIN POET

am numit pe d. Gherghinescu Vanla, a isprăvit un volum nou de poeme: „Privighetoarea oar- bă”. Așteptăm cu justificată în- credere apariția acestui nou po- pas liric, mai ales că dela utili- mul volum al poetului, au trecut destul ani. Prietenii scrisului d-lui Gherghinescu Vanla, vor avea o nouă bucurie în toamna ce vine. Noi am cântat să le-o împărtășim cu un ceas înal de- vreme.

CU BUCURIE MULTA

anunțăm că în lunile viitorului „sezon literar”, domnișoara Leanca Dumbrăveni va tipări o culegere de poezii. Noi, care cunoaștem frumosul și proaspătul har poetic al acestei fete, suntem multumii că în cele din urmă versul ei va putea fi gustat nu numai de cei doi sau trei prieteni. Timiditate sau tear- mă, nu a mai rămas nici o justi- ficare, pentru că în curând cartea, o culegere din cele mai frumoase, va fi în vitrina librărilor noastre. Pentru talentul Leancei Dumbrăveni, am pariț.

DOMNII AUTORI ȘI EDITORI

care dorec ca lucrările lor să fie discutate sau anunțate în colo- nele acestea, sunt rugați să trimi- tă câte-un exemplar, pe tot timpul vacanței, pe adresa: Ștefan Baciu, Str. Dr. Baulescu nr. 9, Brașov. Aceasta, fiindcă dorim să menținem cadrul viu și infor- mativ al rubricii noastre și în lunile de vară.

ȘTEFAN BACIU

Concursul cu premii în memoria scriitorului Th. D. Sperantia

În numărul 3 din 21 Ianua- re, acest an, al revistei noas- tre, am anunțat condițiile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia de acord cu „Universul literar” îl instituieste, cu prilejul împlin- irii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât din motive neprevăzute și in- dependente de voința inițiao- rilor acestui gest de pioasă re- cunoștință pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ține în condițiile an- unțate, le reamintim acum, și- xând și un nou termen pentru depunerea manuscriselor.

Premiile sunt destinate tîne- retului și anume elevilor de curs secundar. Ele se vor îm- părăți în înțelegere cu redacția „Universul literar” și anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Sperantia (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei: Cel din'âtu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lu- crarea premiată va fi publica- tă în „Universul literar”, iar dacă va prezenta o deosebire de valoare va putea fi, eventual, extrasă și în broșură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie lei vor fi oferite altor două lucrări merituose. Textul acestora va fi deasemenea, publicat în re- vistă, parțial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărțit spre a se atribui la doi concurenți de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult 12 (douăsprezece) pa- gini (ministeriale) dactilogra- fiate.

Lucrările se vor depune sau litere- r' și altul din partea în- trimite prin poșta la redacția micii Sperantia.

Cultul mătrăgunei

(Urmare din pag. 1)

când umblă cu mătrăguna, măcar să-și schimbe cămașa; dcasemenea, trebuie să-i vorbească cuviincios, ca față de o iarbă sfântă. Ea se recoltează în luna Aprilie și Mai, înainte de Rusalii; căci, se crede, după această dată, virtuțile magice ale plantelor se risipesc. Femeia care o culege trebuie să fie îmbrăcată curat, și să nu fi avut raporturi maritale. Aceasta, nevăzută de nimeni, tăcând, se duce în pă- dure, sapă mătrăguna și în locul ei pune pâine, sau mămăligă, miere sau zahăr, spunând: „Eu îți dau miere, pâine și sare, tu dă-mi leacul Sfinției tale”. Dacă femeia trece, în drum, peste un pârâu, aruncă o fărâmă de pâine sau mămăligă, ca apa să le ia pe acestea, și să nu „ducă” virtu- tea magică a plantei.

Culegătoarea potrivește astfel încât să fie în acea zi lună plină. Firele de rădă- cina mătrăgunei sunt strânse câte 5, 7 sau 9 laolaltă, spunându-se numele persoanei pentru care au fost culese. Firele astfel strânse la un loc se numesc „gherbe”. Într-o zi de dulce se iau primele trei „gherbe” și se pun într-o oală nouă, adăo- gându-se miere și zahăr, pâine și vin, și rostindu-se cuvintele următoare: „Îți dau aceste bunătăți, tu să dai leac și frumu- sete lui N.” În oală se toarnă apoi apă neîncepută, adusă dela 3 izvoare, spunân- du-se: „Cum izvorăște apa limpede și curată, așa N. spălându-se, să fie lumina- tă și de toată lumea întrebată” (adică, să fie poftită de flăcăii la joc, să se afle în frunte, etc.). Oala se astupă cu aluat, și se pune la foc să fiarbă înfundat până seara. Persoana pentru care e sorocită, face atunci atatea închinăciuni câte „gherbe” au fost puse în oală, bea din fiertură un număr identic de înghițituri — apoi se duce la marginea unui pârâu, se spală cu zeama din oală pe la închețuri, iar restul și-l toarnă pe cap, în așa fel încât lichidul să se scurgă numai pe corp, și de acolo să fie luat de apa pârâului. Plecând dela pârâu, nu trebuie să se uite înapoi, căci altminteri piere virtutea magică a buru- enii. Alteori, operația aceasta se face lângă un pom înflorit, iar buruienile din oală se agațâ printru crengi, rămânând acolo până se usucă și se prăpădesc dela sine.

Se mai obișnueste să se poarte rădăcina de mătrăgună în căciulă, sau cusută un- deva în haine, și atunci persoana aceia este întotdeauna cu vază în lume. Când mătrăguna se culege „pe urit”, atunci — după cum am văzut că se petrec lucrurile pretutindeni în România — culegătoarele procedează exact invers; se duc la cules murdare, rostesc cuvinte urite, făcând mișcări groțeste cu capul, cu mâinile și ochii, ca să orienteze în mod negativ vir- tuțile magice ale mătrăgunei. Cine gustă dintr-o mâncare sau un vin în care s'au pus fire de mătrăgună astfel vrăjită, în- bunește. (13)

În jud. Hotin (Basarabia), mătrăguna e „cinstită” cu sare și rachiou, înainte de a fi culeasă. Apropiindu-se de ea, se spune: „Bună dimineață, Mătrăgună”. Ducân- du-se acasă, fierb planta (nu ni se spune dacă se fierb frunzele sau rădăcinile) și cu apa aceasta se spală pe față, „ca să fie frumoși și cinstiți” (14).

În Țara Oașului, de unde d. I. Mușlea a recolat un bogat material folcloristic, mătrăguna e culeasă de fete tinere înso- țite de o babă. Se culege în Vinerea de Rusalii (comuna Cărmăzana). Fetele merg cu palincă, pun un leu la rădăcina mătră- gunei, și apoi încep să se sărute și să joace în jurul plantei. După ce desgroapă rădăcina, o pun jos și joacă iar în jurul ei. În urmă, fetele umplu paharele cu palincă, închină una alteia, ciocnind pa- harul și spunându-și:

Să trăiești de mă iubesci,
De nu, să te sodomiești!

Deasemena, în asemenea împrejurări se mănâncă plăcinte aduse de-acasă. Fetele iau mai multe rădăcini de mătrăgună, ca să le ajungă pentru tot anul. Când se duc la joc, țin o bucăciță din mătrăgună în batistă, și sunt jucate neconcenti de flăcăi. (15)

În altă comună, din aceeași regiune, Boinești, fetele se duc câte două cu palincă, pâine, slănină, miere, pască sfințită la Paști, ca să culegă mătrăguna. Nu trebuie să se atingă de buruiana până ce nuri „închină” cu palincă, și nu i se spune: „Laude-se Iisus Hristos”, și: „Așa să mă cinstești, cum te cinstesc eu”. Apoi se uda planta cu palincă. Mătrăguna e scoasă afară din pământ, iar în locul ei se pune pâine, slănină și pască sfințită. După aceasta, fetele încep să joace în pielea goală, pe groapa de unde a fost scoasă mătră- guna. (16)

La Moiești, fetele se duc cu baba — până la Sânziene și la Rusalii — cu palincă și plăcinte, să aducă mătrăguna. „Se dezbracă și beau palincă și închină una la cealaltă, se dragostesc, se strâng în brațe, joacă, saltă ca la joc”.

Fata care poartă mătrăgună, e mereu jucată de feciori. (17)

În Vinerea de Ispas, în comuna Cărmăzana, tot în Țara Oașului, fetele se duc cu o babă la „grădina Milostivelor” să adune buruienii întocmai cum se duc după mătrăgună. Beau palincă, și joacă în pie- lea goală până la răsaritul soarelui. Ier- burile consacrate cu apă sfințită sunt apoi fierbe, și în acest timp li se recită descân- tecul „de dans”. Iar cu apa aceia își dau pe cap, să le crească părul. (18)

În altă parte (comuna Rața) fata merge singură cu baba în pădure, baba ducând palincă și plăcinte. Ajungând lângă mă- trăgună, încep să joace amândouă în pie- lea goală. Apoi baba spune cunoscutul descântec:

Mătrăgună, doamnă bună,
Mărită-mă peste-o lună, etc. (19)

În Moldova, se mai întâlnește măt- răguna și într'un alt cântec:

„Frunză verde mătrăgună,
Pasere ce ești neburnă,
De-mi tot cânti sara pe lună!” (20)

Tot în Moldova, flăcăii strigă cu iro- nie, în timpul jocului, următoarele ver- suri, pline de aluzii la fetele rămase ne- măritate și care încearcă să-și găsească bărbat cu ajutorul farmecelor mătrăgunei:

Mătrăgună, poamnă bună,
mă mărită 'n iastă lună;
de nu 'n iastă, în cealaltă,
doar m'oi mărita odată.
Mătrăgună de sub pat,
toată vara te-am udat,
și tu nu m'oi măritat,
fată mare m'ai lasat” (21).

(8) Valeriu Butură, Cultul mătrăgunei în Mun- ții Apuseni (Extras din „Grădina mea”, an. II, nr. 10—11, Oct.-Nov. 1936), p. 2. Informații culese din comuna Sălcina-de-Jos, județul Turda.
(9) V. Butură, *ibid.*, p. 3.
(10) Butură, *ibidem*.
(11) *Ibidem*.
(12) *Ibid.*, p. 2 În general, nu e bine să bată vântul când se culege mătrăguna.
(13) Apărătorul Sănătății, II p. 202, citat de Artur Gorovei și M. Lupeșcu, Botanica poporului român (Poiticieni, 1915), p. 79—80 (cf. Șoaitoarea, XV, n. 5, August 1914).
(14) AFAR, ms. 187, f. 10, comuna Hodorăuți, jud. Hotin; informatoare, Eliana Borceleanu (87 ani; 1931).
(15) Ion Mușlea, Cercetări folclorice în Țara Oașului. („Anuarul Arhivei de Folklor”, vol. I, Cluj, 1932, p. 117—237), p. 207.
(16) Mușlea, *ibid.*, p. 207—208.
(17) Mușlea *ibid.*, p. 208.
(18) *Ibidem*, p. 207. Descântecul „pentru joc”, la pag. 208.
(19) *Ibid.*, p. 208.
(20) A. Gorovei și M. Lupeșcu, Botanica popo- rului român, p. 81.
(21) Gorovei și Lupeșcu, op. cit., p. 81.

Perspective critice

(Urmare din pag. 1)

lui de inteligență și sensibilitate nu i-au îngăduit o realizare plastică de mare prestigiu; arta lui a fost limitată de rigidita- tea unei formule de artă; artistul nu a avut îndestulător elan sufletesc pentru a sparge cadrele unui meșteșug impus și a-și elabora singur o nouă formulă artistică; în acest mod, tributari unei aceleiași viziuni artistice, el nu s'a putut depăși sau impune. Dar iată că, părăsind pentru un moment pro- ducția picturală la care lucra conștiincios și ținând o pro- ducție cantitativă, Fromentin a început să scrie după in- demnul lui Baloz, după cum ne precizează Gircaud într'un studiu recent, un roman, romanul propriei sale vieți. Acum, datele sunt schimbate. Fromentin lucrează cu greutate, luni întregi, la un text rebel, pe care îl părăsește un moment pentru a reveni asupra-și mai târziu, reușind a contura astfel în scris curba unui destin și tumultul unei vieți. Forța de creație și durată pe care posteritatea le refuză unei pro- ducții plastice abundente înjghebată după rețete, o acordă unei lucrări literare trăită cu dramatism și înfăptuită cu în- delungă străduințe.

Motivul adănc al acestui fapt, care prezintă de fapt o întinsă generalitate, nu este numai lipsa de timp al „gestă- ței” literare sau rapiditatea execuției. Factorul timp nu ni se pare esențial, el este mai mult un coeficient, decât o mă- rurie absolută. „Le temps ne fait rien à l'affaire” răspunde de altminteri Alceste, personajul lui Molière, importunului Oronte. Dar factorul timp, mai ales referitor la timpul de ma- turitate al operei, este totuși o condiționare majoră a elabo- rării artistice. Într'adevăr, o operă de artă se judecă nu nu- mai după echilibrul formal și sugestia puterii ei expresive, dar și după intensitatea și autenticitatea ei de viață. Numai vălăzură interioară, drama de conștiință și subteratul emo- tiv al creatorului pot da unei opere iradiere și forță. O lu- crare literară sau o operă artistică vor trebui să exprime cu precădere un moment interior de mare intensitate de viață. O parte sau o operă plastică trebuie să răspundă în genere unei noi etape sufletescă a creatorului, a unei crize de con- știință răscolitoare, pentru a avea intensitatea și dinamismul interior care să o impună contemplației. Dar cum viața umă- nă nu e o permanență tensiune și dramă, ci prezintă mo-

mente de ritm încropit, monoton, întrerupte în răstimpuri de răscoliri și drame, vom înțelege că o producție artistică ce-și ia izvorul în trăirea imediată a creatorului, în experiența lui vitală, nu poate fi continuă, ci va coincide sau va urma ime- diat perioadelor de iluminare sau criză interioară. Orice pro- ducție care nu ascultă de această ritmică vitală, mai frec- ventă la temperamentele neliniștite și dinamice, mai rare la contemplativi și fleghmatici, este destinată unei nereușite ar- tistice iremediabile.

Izvorind deci din experiența de viață a creatorului, pro- ducția artistică nu va putea prezenta periodicitatea regulată a sezonelor... literare. Ea va asculta de o dinamică lăun- trică diriguță de legi particulare, care interzic hotărât poli- grafismul și supra-producția incontinentă.

Cazul marilor creatori, Shakespeare, Dostoievski, Bal- zac, Goethe, nu ne infirmă observația. Ne aflăm în fața unor exemplare de umanitate atât de bogate și de multilaterale, încât pentru a se exprima integral acești autori sparg ritmul și periodicitățile care comandă elaborarea oamenilor obiș- nuirii. Universul lor interior a fost atât de vast, tumultul lor creator atât de irezistibil, încât creația lor a fost în același timp spontană și permanentă, desfășurându-se impetuos și încalcând regulile la care sunt supuse spiritele de factură medie. Pentru a reda adecvat lumea de simțire și gând care li stăpânea, ei au variat neobosit mijloacele de expresie, au atacat genurile cele mai diferite, dăruindu-se integral și ne- condiționat operei lor literare.

Într'o poziție analogă se găesc artiștii scriu gânditorii care crează în stări de mare exaltare interioară. Un eseist austriac arăta cândva rapiditatea cu care în perioada de exaltare malactivă lucrau Nietzsche și Van Gogh. Și într'un caz și în altul, maturajul și execuția operelor celor doi ne- fericiți creatori se făceau cu o iuteală care va trebui să în- mărmurească pe cercetător. Van Gogh, care în câteva ore picta câteva tablouri, trecând dela o viziune la alta, neobso- sit, și Nietzsche care în timpul ultimei lui perioade creatoare, toamna anului 1888, a realizat într'o succesiune uluitoare un mare număr de lucrări, îmboldit de aceeași iluminare exta- tică și malactivă, sunt exemple de excepție.

Dar cazurile morbide sau exemplele creatorilor de mare suflu nu pot alcătui modele pentru artiștii obișnuiți. Neso- cotirea legilor și condiționărilor lăuntrice ale elaborării ar- tistice, interzic în genere producția hipertrofiată și o con- damnă la caducitate.

ION BIBERI

MIRCEA ELIADE